

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Tomáš Kolečák

Historie se zaměřením na vzdělávání a
matematika se zaměřením na vzdělávání

Znalosti žáků o významných českých osobnostech v 9. třídě ZŠ na
Prostějovsku

Olomouc 2024

vedoucí práce: doc. Mgr. Antonín Staněk Ph. D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a všechny použité zdroje a literaturu jsem řádně citoval.

V Olomouci dne 13.4.2024

.....

Tomáš Koleňák

Děkuji moc za odborné vedení panu doc. Mgr. Antonínu Staňkovi Ph. D. při psaní bakalářské práce. Děkuji také vybraným ZŠ v okrese Prostějov za umožnění provedení výzkumného šetření.

Anotace práce

Jméno a přímení:	Koleňák Tomáš
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Antonín Staněk Ph. D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Znalosti žáků o významných českých osobnostech v 9. třídě ZŠ na Prostějovsku
Název v angličtině:	Knowledge of students about significant czech personalities in 9. class of elementary school in Prostějov region
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá představením myšlenek a osobností Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského. Zastoupením osobností v kurikulárních dokumentech ZŠ a učebnicích dějepisu. Hlavní cíl práce je ověření znalostí žáků o osobnostech formou dotazníku.
Klíčová slova:	žák, základní škola, kurikulum, Rámcový vzdělávací program, historie, Přemysl Otakar II., Charles IV., Jan Amos Komenský
Anotace v angličtině:	Bachelor work focus on presentation of the ideas and personalities of Přemysl Otakar II., Charles IV. and Jan Amos Comenius. Representation of personalities in elementary school curriculum documents and history textbooks. The main goal is verification of student's knowledge about personalities in the form of a questionnaire.
Klíčová slova v angličtině:	Pupil, elementary school, curriculum, gramework educational program, history, Přemysl Otakar II., Karel IV., Jan Amos Comenius
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Dotazník
Rozsah práce:	57 s.
Jazyk práce:	čeština

Obsah

Úvod	5
1 Cíl práce	7
2 Teoretické poznatky	8
2.1 Nejvýznamnější osobnosti českých dějin	8
2.2 Osobnosti	10
2.2.1 Přemysl Otakar II.	11
2.2.2 Karel IV.	14
2.2.3 Jan Amos Komenský	17
2.3 Vybrané osobnosti v rámci RVP ZV	21
2.3.1 Osobnosti v rámci vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru dějepis v RVP ZV	22
2.4 Vybrané osobnosti v učebnici dějepisu ZŠ	24
3 Metodika práce	26
4 Výsledky	27
4.1 Demografická data	27
4.2 Ověření znalostí o osobnostech	28
4.3 Vyhodnocení úspěšnosti odpovědí podle známek z dějepisu	40
5 Diskuze	46
Závěr	48
Souhrn	50
Summary	51
Seznam literatury	52
Seznam zkratk	54
Seznam tabulek	55
Seznam grafů	56
Seznam příloh	57
Přílohy	58

Úvod

Dějepis se stal nedílnou součástí vyučovaných předmětů na ZŠ (základní škola). Díky tomuto předmětu se můžeme učit, inspirovat nebo motivovat z minulosti a dávat současníkům lekce do budoucna. Historie je „učitelkou života“. V této učitelce života si připomínáme i významné osobnosti jednotlivých období nebo zemí. Výuka o významných osobnostech českých dějin je součástí předmětu dějepis na základních školách. Žáci se o těchto osobnostech dozvědí letopočty, fakta, myšlenky a souvislosti. Tyto informace by jim měli posloužit k tomu, aby dokázali vysvětlit, proč jsou tyto osobnosti významné natolik, že i staletí po jejich smrti si je stále připomínáme. V bakalářské práci budou zvoleny tři osobnosti z českých dějin. Pomocí dotazníkového šetření bude zanalyzováno, kolik o daných osobnostech vědí žáci na konci základního vzdělávání. Hlavními postavami této práce budou Přemysl Otakar II., Karel IV. a Jan Amos Komenský. Pro svoji práci se omezím na školy, které se nachází v okrese Prostějov.

Toto téma jsem si zvolil z důvodu toho, protože si myslím, že dějepis je v současnosti vyučován tak, že se žáci připraví pouze na test, aby dostali dobrou známku. Potom následně postupně informace zapomenou. Samozřejmě, že dějepis je jeden ze předmětů, který využívá hlavně paměti a schopnosti si věci pamatovat. Měli by ale existovat témata, která se budou opakovat a řešit do hloubky tak často, že si žáci tyto informace a souvislosti uloží do dlouhodobé paměti a budou si je pamatovat tzv. (takzvaně) napořád. Žáci by přece měli mít povědomí o tom jakou historii má jejich stát a znát osobnosti, které k tomu pomohli nebo jsou to osobnosti známé celosvětově a pochází z naší země.

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě části. První část bude teoretická. Na začátek teoretické části budou vysvětleny důvody zvolení osobností. Významných osobností v historii našeho státu byla spousta, proto budou uvedu důvody, proč byly zvoleny zmíněné postavy. Následně s pomocí odborné literatury, které je ke všem osobnostem vzhledem k jejich významu dostatek, představím stručně jednotlivé osobnosti Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského. V práci bude ukázáno, proč jsou právě tyto postavy významné a žáci, kteří dokončují státem určenou povinou školní docházku, by měli vědět o koho jde.

Pochopitelně, že z časového hlediska nelze docílit toho, aby žáci na základní škole přišli do kontaktu s odbornou literaturou. Proto si přiblížíme i to, kolik informací o postavách se nachází v učebnici dějepisu, a že tento počet informací bezpečně stačí k tomu, aby žáci získali povědomí o důležitosti postav. Nedílnou součástí výuky jsou Rámcové vzdělávací programy (RVP). Popíšeme si, do jaké vzdělávací oblasti je předmět dějepis zařazen v rámci RVP ZV (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání), a co je samotnou podstatou předmětu. Dále se zaměříme na to, jaké výstupy v RVP ZV se k osobnostem vztahují. Tyto výstupy budou využity při tvorbě otázek v dotazníku v praktické části mé práce.

Druhá část práce bude praktická. Provedeme kvantitativní výzkum na základních školách v okrese Prostějov formou dotazníku. V tomto dotazníku budou otázky na základní znalosti o Přemyslu Otakaru II., Karlu IV. a Janu Amosu Komenském. Otázky v dotazníku budou odrazem toho, co si měli žáci odnést z výuky dějepisu k těmto osobnostem podle RVP ZV. Otázky otestují žákovi základní znalosti. Cílem dotazníku bude vyhodnotit znalosti žáků a zhodnotit tak, jestli je tato výuka o největších postavách českých dějin dostatečná nebo jestli je zapotřebí se zamyslet a tuto výuku změnit. Protože, co důležitějšího než dějiny vlastního státu a jejich nejdůležitějších postav by si měli žáci z dějepisu ze základní školy odnést. Tyto získané základy potom žáci rozšiřují na středních školách podle jejich výběru. Případně na školách vysokých, které se zaměřují na studium historie plně nebo částečně.

1 Cíl práce

Hlavní cíl práce bude zkoumat znalosti žáků o osobnostech Karla IV., Přemysla Otakara II. a Jana Amose Komenského v 9. třídě základní školy v Prostějově a jeho okolí. Tyto znalosti budou ověřeny pomocí dotazníku.

Dílčí cíle práce:

1. Představit životní příběhy osobností Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského.
2. Zjistit, jak jsou zmíněné osobnosti reprezentovány v RVP pro základní školy.
3. Vyzkoumat, zda podle žáků devátých tříd v okrese Prostějov byly osobnosti Přemysl Otakar II., Karel IV. a Jan Amos Komenský významnými pro český stát.
4. Analyzovat, jestli mají dokonalejší znalosti o osobnostech žáci s lepším prospěchem v předmětu dějepis.

2 Teoretické poznatky

2.1 Nejvýznamnější osobnosti českých dějin

V názvu práce uvádím, že se budu věnovat znalostem žáků o významných českých osobnostech. Jak ovšem určit, která osobnost je dosti významná natolik, že si zaslouží svoje místo v této práci? Za historii doloženou prameny prožilo svůj život na současném území České republiky nespočet lidí. Někteří byli pro vývoj naší země důležitější než jiní. Ale i těchto jmen, které měli větší vliv na celou společnost bylo mnoho.

Pro tuto práci zvolíme osobnosti Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského, které se podle subjektivního názoru autora výrazně zapsaly do dějin našeho státu. Na otázku: Kdo jsou pro vás tři nejvýznamnější osobnosti českých dějin? Bychom získali určitě různou odpověď od dvou respondentů, natož pak jednotnou odpověď od celé společnosti. Každý může připisovat některé z postav jiné zásluhy. Mohly by zvítězit osobnosti, které lidé zažili během svého života, tím pádem si jejich významné činy dobře pamatují a jejich život přímo ovlivnily. Nebo naopak by se na prvních místech umístily jména, která žila v dávné minulosti. Neovlivnila tak přímo život respondentů, ale ti si uvědomují jejich nesporný význam. Přesto by měl cíl zůstat stejný, a to pochopit, že všechny klíčové osobnosti českých dějin mají v naší historii pevné místo a my musíme pochopit význam proč.

Největší Čech

V roce 2005 proběhla v České republice anketa o Největšího Čecha. Tuto anketu měla na starosti Česká televize, která k tomu vysílala i pořad se stejným názvem. Šlo o rozsáhlý sběr informací, které se v této míře od té doby neopakovalo. Zveřejnila se první stovka umístěných. Všechny tři naše osobnosti se umístily v první stovce. Nejhůř si v průzkumu vedl Přemysl Otakar II., který se umístil na šestnáctém místě. Jan Amos Komenský se dostal na bramborovou pozici. Karel IV. anketu dokonce ovládl, kdy získal asi 68 000 hlasů. Na druhém místě skončil Tomáš Garrigue Masaryk a na třetím Václav Havel.¹

¹Největší Čech In: <https://web.archive.org/web/20090116032626/http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvetsicech> [cit. 18.1. 2024]

Průzkum významné osobnosti českých dějin

Další studií, která zjišťovala popularitu jednotlivých historických osobností, byl průzkum Sociologického ústavu Akademie věd české republiky. Tento výzkum proběhl v roce 2019 a byla v něm položena otázka: Kdo podle vás byl nebo je největší českou osobností? První místo získal Karel IV.. Na druhém místě byl Tomáš Garrigue Masaryk, třetí pak byl Václav Havel. Jan Amos Komenský se dostal na šesté místo. Ve výsledcích výzkumu se uvedla jen první desítka. V žebříčku se do první desítky neumístil Přemysl Otakar II.. V šetření bylo dotázáno pouze 1000 respondentů, takže nemůžeme mluvit o nějakém názoru většiny.²

Podle těchto dvou předložených průzkumů bychom tedy měli jako tři nejvýznamnější osobnosti českých dějin považovat Karla IV., Tomáše G. Masaryka a Václava Havla. Přesto jsme k postavě Karla IV. zvolili dvě jiné osobnosti. Ke Karlovi IV. jsme přidali Přemysla Otakara II. a Jana Amose Komenského z důvodu toho, že jsou k sobě časově blíží. Jejich myšlenky, názory, a to co během života dokázali tak půjdou jednodušeji porovnat. Všechny postavy žily v době vrcholného středověku a začátku novověku. Společnost a způsob života v těchto obdobích neprošli tak turbulentní změnou jako v době vrcholného středověku a 20. století. I tak ale byly vybrány osobnosti, které i podle uvedených studií jsou významné osobnosti českých dějin.

Nebyly tedy bezprostředně vybrány tři největší osobnosti v českých dějinách. Byly ale vybrány určitě významné postavy českých dějin. Tyto postavy si zaslouží pozornost žáků základních škol.

² Průzkum významné osobnosti, období a události české historie - říjen 2019 In: [Microsoft Word - ov191128 \(cas.cz\)](#) [cit. 19.1. 2024]

2.2 Osobnosti

Další nesporný důkaz o velkém významu všech tří hlavních postav této práce je to, kolik historiků a dalších se zajímalo o jejich životy a napsalo o nich nějakou monografii nebo studii. Období Karla IV. patří k nejlépe probádaným časovým úsekům naší historie. Komenskému se věnuje celý vědní obor Komeniologie, který se zabývá rozbořením jeho díla a života. Přemysl Otakar II. neuniká pozornosti historikům, kteří se zabývají rodem Přemyslovců nebo formováním českého státu. Představení životních příběhů těchto jmen vzhledem k rozsahu a hlavnímu cíli práce nebude jednoduché a úplné. Pokusím se o podání těch nejdůležitějších informací ke každé osobnosti. Zdůrazním ty činy a myšlenky, díky kterým by tyto významné osobnosti našich dějin neměly být zapomenuty.

Postavy budou představeny v pořadí, ve kterém žily. Nebudeme tedy osobnosti nijak dále hodnotit a přikládat jim pořadí důležitosti. Tento subjektivní názor ponechám na čtenáři, který si sám může toto pořadí určit. Osobnosti budou uvedeny v pořadí, ve kterém žily, od nejstaršího po nejmladší. První bude představen Přemysl Otakar II., který žil ve 13. století. Následovat bude Karel IV., jehož život se odehrál ve 14. století. Poslední přijde na řadu Jan Amos Komenský, který většinu svého života prožil v 17. století.

2.2.1 Přemysl Otakar II.

Přemysl získal přezdívku král železný a zlatý. Připojil pod svoje državy řadu území dnešního Rakouska a jeho říše se dostala až k Jaderskému moři.³ Významnou činností bylo zakládání královských měst a hradů, které tvořily soustavu hospodářského celku, ale i obranou strategii. Ucházel se o post římského krále, kde se střetl se zájmy Rudolfa Habsburského. Toto střetnutí zájmů vyústilo v jeho smrt v bitvě na Moravském poli v roce 1278.

Přemysl Otakar se umístil v anketě Největší Čech na šestnáctém místě. Kdybychom ale v tomto žebříčku vzali v úvahu pouze osobnosti, které měli titul českého krále, tak by se umístil na třetím místě za Karlem IV. a Jiřím z Poděbrad.⁴

Cesta na český trůn

Přemysl se narodil v roce 1233 a byl druhorozený syn českého krále Václava I., proto nebyl uvažován na pozici následovníka trůnu. Měl se vydat duchovní cestou. To se změnilo v roce 1247, kdy neočekávaně na neobjasněnou nemoc umírá jeho starší bratr princ Vladislav. Dostalo se mu vzdělání církevní a rytířské, ale světské záležitosti ho také velmi zajímali. Už v roce 1247 se obratně pouští do politiky s nově nabitým titulem markraběte moravského. Postavil se do čela vzpoury části šlechty proti svému otci. Tato vzpoura pro něj nedopadla dobře. Jeho otec Václav dokázal spojit svoje příznivce a Přemysla po bojích i několik týdnů věznil. Na zajištění nástupnictví v Čechách si tak Přemysl musel počkat až do roku 1253, kdy Václav I. umírá.⁵ Jeho korunovace českým králem proběhla v roce 1261.⁶

Expanze na jih

O rozšíření území ovládaného Přemyslovci o Rakousy a Štýrsko se pokoušeli už předchůdci Přemysla. Bratr Otakara princ Vladislav byl kvůli tomu oženěn s Gertrudou Babenberskou, ale po jeho náhlé smrti se musela najít jiná cesta k připojení území.

³ ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny zemí koruny české I. od pravěku po období rekatolizace*. 10. vyd. Praha 2021, s. 104.

⁴ Největší Čech In:

<https://web.archive.org/web/20090116032626/http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvetsicech> [cit. 31.1.2024]

⁵ ČORNEJ, Petr: *Osudy českých králů a královen od Přemyslovce Vratislava I. k Habsburkovi Karlu I.* Praha 2013, s. 53–55.

⁶ KUTHAN, Jiří: *Zakladatelské dílo krále Přemysla Otakara II. v Rakousku a ve Štýrsku*. Praha 1991, s. 10.

O Dědictví rodu Babenberků se tak začal ucházet Přemysl.⁷ Díky souhře úmrtí a politice jeho otce se v roce 1251 stal vévodou Rakous. Pro potvrzení tohoto zisku se oženil s Markétou Babenberskou. Markéta byla dvakrát starší než Přemysl, proto později došlo k zneplatnění manželství, protože by již nemohlo mít potomstvo a Přemysl potřeboval nástupce. O oblast Štýrska ještě musel bojovat s uherským králem Bélou IV.⁸ Toho dokázal porazit v bitvě u Kressenbrunnu v roce 1260 a rozšířil tak svoje državy o Štýrsko.⁹ K Dalšímu rozšíření směrem na jih došlo v roce 1268, kdy byl Přemysl označen za dědice po vévodovi Oldřichu Sponheiském. Oldřich se pyšnil tituly pána Korutan, Kraňska a vindické marky. Jeho moc v těchto oblastech byla ohrožována všemi sousedy, a to hlavně uherským králem. Přesto ale získal podporu severoitalských měst a jeho říše se rozšířila až k Jadranu.¹⁰ Přemysl Otakar II. dosáhl svou politickou obratností a vojenskou silou k zvětšení ovládaného území o Rakousy, Štýrsko, Korutany, Kraňsko a oblasti dnešního Slovinska.

Křížové výpravy na sever

V roli bojovníka za Krista uskutečnil Přemysl dvě výpravy proti pohanům do Pruska. Tyto tažení proběhla mezi lety 1254-1255 a 1267-1268. Významné bylo hlavně tažení první, kdy bylo založeno město Královec a několik pohanských vůdců přijalo křesťanství.¹¹

V cestách proti pohanům na severu Evropy a jejich pokřesťanstění můžeme sledovat snahu o splnění nároků na ideálního středověkého vládce. Tento ideální vládce měl být spravedlivý a zbožný. Jeho poslání tedy bylo i šířit křesťanství.¹² Přemysl byl díky úspěchu jeho dobovačných výprav svými minesengry přirovnáván k velkým postavám minulosti například k Alexandrovi Makedonskému.¹³

⁷ Tamtéž, s. 9.

⁸ ČORNEJ, Petr: *Osudy českých králů a královen od Přemyslovce Vratislava I. k Habsburkovi Karlu I.* s. 56–57.

⁹ ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny zemí koruny české I. od pravěku po období rekatolizace.* s. 99.

¹⁰ Tamtéž, s. 103–104.

¹¹ ČORNEJ, Petr: *Osudy českých králů a královen od Přemyslovce Vratislava I. k Habsburkovi Karlu I.* s. 58.

¹² KOFRÁNKOVÁ, Václava: *Zlatý král a chudý hrabě. Přemysl Otakar II. a Rudolf Habsburský v historické tradici.* Praha 2012. s. 17.

¹³ ČORNEJ, Petr: *Osudy českých králů a královen od Přemyslovce Vratislava I. k Habsburkovi Karlu I.* s. 59.

Kandidatura na římského krále

Pozice římského krále v době vlády Přemysla byla hodně oslabená. Byli voleni často slabí panovníci, protože z toho profitovali knížata a hrabata v říši. Názory historiků na to, zda Otakar usiloval o římskou korunu se různí. Podle většiny historiků neexistovalo v jeho době silnějšího panovníka, než byl on, a to právě mohlo působit v nelibost všem kurfiřtům.¹⁴ Když v roce 1273 došlo k volbě římského krále, Přemysl nebyl přítomný a nehlasoval. Přesto kurfiřti zvolili i jeho hlasem Rudolfa Habsburského. Volbu tohoto chudého hraběte nikdy neuznal a stal se jeho nepřítelem.¹⁵

Přemysl Otakar II. se nikdy nestal římským králem. Pro jeho zvolení nebyla příznivá doba. Šlo by konstatovat, že byl až moc silný panovník. Na královský stolec byli voleni slabší panovníci, aby si každý kníže a hrabě snadno prosadil svoje zájmy.

Spory s Rudolfem habsburským

Problémy s nově zvoleným králem římským se začaly stupňovat. Rudolf požadoval o navrácení území, které byly za doby vlády zlatého krále připojeny k Čechám a Moravě. Přemysl se nechtěl Rudolfovi lehce podvolit a zdůrazňoval oprávnění svojí vlády v jižních zemích svojí říše. V roce 1275 byl uvržen do říšské klatby. Vše se chystalo k rozhodujícímu střetu vojsk obou mužů.¹⁶

K této osudové bitvě došlo v srpnu 1276 na Moravském poli.¹⁷ Zde utrpěla vojska Přemysla porážku, a zároveň zde byl zabit i samotný český král. Příběhy, jak zemřel král železný a zlatý, jsou různé. Pravděpodobně byl svržen z koně a zabit mečem do obličeje rytířem, který se mstil za smrt svého bratra.¹⁸

Zakladatelská činnost

Přemysl Otakar II. se výrazně zapsal do způsobu osídlení naší země zakládáním královských měst. Za jeho vlády se síť královských měst zahustila a skoro dovršila. Počet královských měst v závěru vlády byl kolem padesáti. Přitom před začátkem jeho vlády jich bylo okolo pětadvaceti. Jmenovitý příklad významných měst založených Přemyslem: Písek, Kolín, Kouřim, Chrudim,

¹⁴ MOUČKOVÁ, Miroslava: *Za časů přemyslovských králů*, Praha 2011. s. 220–221.

¹⁵ Tamtéž, s. 222–223.

¹⁶ Tamtéž, s. 224–226.

¹⁷ ŽEMLIČKA, Josef: *Přemyslovci: jak žili vládli a umírali*. Praha 2005, s. 268.

¹⁸ Tamtéž, s. 271–272.

Vysoké Mýto, Nymburk, Polička Beroun, Dvůr Králové, Kadaň, Louny, Budějovice, Uherské Hradiště, Břeclav, Uherský Brod, Litovel, Jevíčko. Města získala od panovníka výsady a výhody. Ve městech se soustředila role hospodářského centra a hradbami vybavené pevnosti. Ukazovala také přítomnou moc panovníka. V hraničních oblastech potom tvořila systém obrany proti vnějším atakům.¹⁹

2.2.2 Karel IV.

Karlovi IV. se přezdívá Otec vlasti. Po jeho vládě na konci 14. století byly země Koruny České na vrcholu. Byly uznávány jako středobod a vedoucí země Svaté říše římské. Určovaly její politický i kulturní směr.²⁰ Velký podíl na tom měla pevná vláda jedné z největších postav celého středověku syna Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny.²¹

V obou zmíněných průzkumech o nejvýznamnější postavu českých dějin se Karel IV. umístil na prvním místě. V následujících kapitolách o jeho životě a činech, se pokusím ukázat jeho významné postavení, budovatelskou činnost a určitou nadčasovost.

Mládí, vzdělání a jazyky

Karel IV. byl vychováván ve Francii na královském dvoře Karla Sličného, kam byl svým otcem odvezen z Čech v šesti letech. Ve dvoře se mu dostalo vynikajícího vzdělání. Měl také možnost sledovat řízení království z velké blízkosti. Po sedmi letech odjíždí na příkaz otce do severní Itálie, kde stráví dva roky plné bojů.²² Potom už přijíždí do Čech a stává se markrabětem moravským.²³ Na svoji dobu byl Karel IV. velmi dobře jazykově vybavený. Uměl číst a psát německy, latinsky, italsky, francouzsky a česky. Sám přiznává, že češtinu na chvíli zapomněl a musel se ji znovu učit po návratu do Čech.²⁴ Počtem jazyků, schopností číst a psát a vzděláním převyšoval Karel IV. svoje současníky. Mohl tyto schopnosti velmi dobře využít při vládnutí nebo dopisování se vzdělanci jeho doby. Dopisoval si například s italskými humanisty Francesco Petrarcou a Cola di Rienzou.²⁵

¹⁹ ŽEMLIČKA, Josef: *Přemysl otakar II. král na rozhraní věků*. Praha 2011, s. 211–212.

²⁰ PÁNEK, Josef – TŮMA, Oldřich a kol.: *Dějiny českých zemí*. 2. vyd. Praha 2018. s. 137–138.

²¹ Tamtéž, s. 119.

²² ŽŮREK, Václav: *Karel IV.: portrét středověkého vládce*. Praha 2018. s. 17–20.

²³ KAREL IV.: *Vita Caroli quarti = Vlastní život Karla IV.* Brno 2016, autor studie: Borovský Tomáš, s. 104.

²⁴ Tamtéž, s. 103.

²⁵ PÁNEK, Josef – TŮMA, Oldřich a kol.: *Dějiny českých zemí*. s. 136.

Římský král a císař

Karel IV. získal během života řadu královských titulů. Stal se římsko-německým králem od roku 1355 potom císařem římským, králem českým, králem lombardským a králem burgundským. Získání titulu římského krále bylo spojeno s hlasováním kurfiřtů, tito kurfiřti měli každý jeden hlas a mohli zvolit jednoho z kandidátů. V červenci roku 1346 byl zvolen markrabě moravský Karel IV.. Jeho zvolením bylo vyústěním dlouho trvajících bojů jeho otce a příklon na stranu římského papeže.²⁶ Jeho zvolení nebylo bez komplikací. Silně s ním nesouhlasil Ludvík Bavor, který ovládal území na cestách do Čech. Když se Karel vracel z korunovace musel jet potupně v přestrojení za panoše.²⁷ Ještě před návratem do Čech se zúčastnil spolu s otcem bitvy u Kresčaku v srpnu 1346. Otec Jan v bitvě padl a lehce zraněný Karel se stává českým králem.²⁸ Pro korunovaci císařem musel posilnit svoje postavení v říši. Vrcholu politické kariéry tedy korunovace císařem v Římě se dočkal v roce 1355.²⁹

Hrady

Středověk byl typickou dobou pro stavění hradů. Tento typ stavby mohl mít různou funkci. Nejzákladnější z nich byla funkce rezidenční. Vrchnost nebo panovník sama hrad obývala buď natrvalo nebo jen na určitou část roku. Dalšími důvody, proč stavět hrady byly funkce obranné, správní nebo čistě reprezentativní.³⁰ Karel IV. během svojí dlouhé vlády držel v majetku nebo nechal postavit mnoho hradů. Přitom se neostýchal řadu z nich pojmenovat svým jménem. To utvrzovalo stálou přítomnost hradního pána. K tomu hrady měly vydržet stovky let, a tím i po smrti připomínat panovníkovu velikost.³¹ Hrady vybudovány Karlem IV. jsou na území Českých zemí Kašperk (Karlova Hora), Karlova koruna (Radyně), Karlhaus (Karlův dům) nebo Karlík. V zahraničí potom můžeme uvést Karlovu horu (Monte Carlo) u Loccy v Toskánsku.³² Jeden hrad měl speciální postavení a význam, a to hrad Karlštejn. Na Karlštejně byly uloženy říšské insignie a říšské poklady.³³

²⁶ KAFKA, František: *5.4. 1355 Korunovace Karla IV. císařem Svaté říše římské*. Praha 2002, s. 60–62.

²⁷ Tamtéž, s. 69.

²⁸ Tamtéž, s. 64.

²⁹ PÁNEK, Josef – TŮMA, Oldřich a kol.: *Dějiny českých zemí*. s. 125.

³⁰ DURDÍK, Tomáš: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha 2000, s. 11.

³¹ KUTHAN, Jiří – ROYT, Jan: *Karel IV. : císař a český král – vizionář a zakladatel*. Praha 2017. s. 137.

³² Tamtéž, s. 137.

³³ Tamtéž, s. 104.

Stavby v Praze a univerzita

Po návratu z výchovy ve Francii a pobytu v Itálii přijíždí Karel IV. do Čech v roce 1333. Zemi a její hlavní město nachází v úplném rozkladu. Většina hradů je zastavená, a proto musí spát v občanských domech, protože nemá jiné možnosti.³⁴ I přes těžké začátky si Karel IV. Prahu velmi oblíbil a snažil se z ní vybudovat honosné město pro sídlo českého krále. Důležitým rokem pro Prahu se stal rok 1348. V Březnu dochází k vydání listiny o založení Nového Města pražského.³⁵ O měsíc později tedy v dubnu dochází k zveřejnění zakládající listiny univerzity.³⁶ V roce 1357 sám panovník položil základní kámen nového kamenného mostu, který měl nahradit most Juditin zničený při povodni.³⁷ Došlo také k znovuvýstavbě pražského hradu, kterému uprostřed dominovala stavba pražské katedrály.³⁸ Vizionářství císaře zformulovalo Prahu mezi největší křesťanská města s bohatou kulturou a pracovní příležitostí.

Manželky

Během svého života se Karel IV. oženil celkem čtyřikrát. Každá z jeho svateb měla velký politický význam. Svatbou se šlechtičkami z panovnických dvorů si upevňoval svoji pozici a připojoval nová území. První manželku získal Karel IV. ve věku sedmi let. Krátce po svém příjezdu do Paříže byl princ provdán s Blankou. Jednalo se o sňatek symbolický, který mohl být naplněn až po dovršení plnoletosti u chlapce 14 let a dívky 12 let.³⁹ Blanka z Valois umírá v srpnu 1348 v Praze.⁴⁰ Tato náhlá smrt manželky přišla vhod, protože mohl uzavřít druhé manželství s Annou Falckou z rodu Wittelsbachů. Tento sňatek z března roku 1349 se stal důležitým při volbě římského krále.⁴¹ Manželství skončilo smrtí Anny Falcké v únoru 1353. Panovník opět dlouho neotálel a našel si novou nevěstu Annu Svídnickou, která byla dcera Slezskeho vévody s kontakty na uherském a polském dvoře. Po smrti jejího otce Bolka II. také připojil oblast ve Slezsku Svídnicko-Javorsko.⁴² Nejdůležitějším momentem tohoto manželství se ovšem stalo narození syna Václava. Tento vytoužený dědic trůnu přišel na svět v Norimberku v roce 1361.⁴³ Poslední manželkou se stala Alžběta Pomořanská v Krakově v roce 1363.

³⁴ Karel IV. : *Vita Caroli quarti = Vlastní život Karla IV.* s. 102–103.

³⁵ KUTHAN, Jiří – ROYT, Jan: *Karel IV. : císař a český král – vizionář a zakladatel.* s. 62.

³⁶ BETTS, R.: *The University of Prague: 1348.* The Slavonic and East European Review, 27, 1948, č. 68, s. 66.

³⁷ Tamtéž, s. 96.

³⁸ Tamtéž, s. 60.

³⁹ ŽŮREK, Václav: *Karel IV.: portrét středověkého vládce.* s. 18.

⁴⁰ KAFKA, František: *Karel IV. historie života velkého vladaře.* Praha 2010, s. 132.

⁴¹ Tamtéž, s. 135.

⁴² ŽŮREK, Václav: *Karel IV.: portrét středověkého vládce.* 61–62.

⁴³ KAFKA, František: *Karel IV. historie života velkého vladaře.* s. 209.

Spoléhat se na dožití jediného syna dospělosti nemohl, navíc posledním sňatkem posilnil vazby na Braniborsko a polský trůn.⁴⁴ V naznačeném vývoji manželství Karla IV. lze spatřit to, že si obratně uměl poradit s nově vzniklou situací. Vždy přemýšlel o uzavření sňatku, aby mu byl co nejvíce prospěšný v jeho politické kariéře.

2.2.3 Jan Amos Komenský

Jan Amos Komenský byl český myslitel, filozof a pedagog. Je označován za učitele národů. Jeho nesporný odkaz žije dál v jeho rozsáhlém literárním díle. Při čtení těchto děl poznáme, že čteme řádky od někoho, kdo si přál žít v jiném světě, než který mu mohlo 17. století nabídnout.⁴⁵ Komenský žil ve složité době náboženských zápasů, kdy válka byla častější než mír.⁴⁶

Komenský se umístil na předních příčkách v obou anketách, které si daly za úkol, najít největšího Čecha. Stručně přiblížím život tohoto proslulého pedagoga a přiblížím jeho pohled na vzdělávání. Na rozdíl od děl filozofických nebo politických byla jeho didaktika všeobecně přijímána a nejvíce tím ovlivnil celou společnost.⁴⁷ Jeho myšlenky v pedagogice přinesly úplně novou etapu vzdělávání. Myšlenky o míru a rovnosti předběhly dobu dlouhých válečných střetnutí v 17. století.

Mládí a studia

Komenský se narodil v roce 1592 v Nivnici nebo Uherském Brodě. Velký zvrat a příležitost dostává v roce 1608, kdy se přesouvá do Přerova, kde studuje na vyšší latinské škole Jednoty bratrské. Jednota bratrská byla podporována rodem Žerotínů. Samotný Komenský se musel činit velké oblibě a dobrým studijním výsledkům, protože byl vyslán na další studia do Herbornu a Heidelbergu. V těchto městech se dostávalo nejlepšího možného vzdělání pro protestanty v Evropě.⁴⁸

⁴⁴ ŽŮREK, Václav: *Karel IV.: portrét středověkého vládce*. s. 86.

⁴⁵ ČAPKOVÁ, Dagmar – KYRÁŠEK, Jiří – ŠÁMAL, Jindřich: *Jan Amos Komenský: život a dílo v dokumentech a výtvarném umění*. Praha 1963. s. 5.

⁴⁶ PÁNEK, Josef – TŮMA, Oldřich a kol.: *Dějiny českých zemí*. s. 235–245.

⁴⁷ STOLÁROVÁ, Lenka – VLNAS, Vít: *Comenius: 1592-1670: doba mezi rozumem a šílenstvím, Jan Ámos Komenský a jeho svět*. Brno 2020. s. 232.

⁴⁸ Tamtéž, s. 129.

Doba skrývání a odchod z vlasti

Po návratu ze studií vede jeho životní cesta do Fulneku, kde je správce sboru a bratrské školy. Jako člen Jednoty bratrské se po bitvě na Bílé hoře v roce 1620 musí začít skrývat. Toto ukrývání a nejistota trvá až do roku 1628, kdy společně s dalšími členy jednoty odchází do polského Lešna.⁴⁹ V době tohoto skrývání napsal jedno ze svých nejslavnějších děl a to *Labyrint světa a ráj srdce*.⁵⁰ Přestože následující část svého života strávil v cizině, stále se hrdě hlásil k národu českému, českému jazyku a k Moravě jako své vlasti.⁵¹

Exil

Polské Lešno bylo v tomto období místem, které disponovalo určitou náboženskou volností. Komenský zde tak mohl dál rozvíjet svoje myšlenky. V průběhu let několikrát opustil Lešno kvůli pracovním nabídkám po celé Evropě. V letech 1641-1642 pobýval v Londýně. Potom jeho cesty vedly do Stockholmu. Do Lešna se vrátil v roce 1648, kde se dozvídá výsledky Vestfálského míru. Tím skončily všechny naděje návratu do vlasti.⁵² Mezi lety 1650-1654 prakticky ověřoval svoje vzdělávací zásady v sedmihradském Sárospataku.⁵³ V roce 1656 došlo k vypálení Lešna polskými katolíky. Pro Jana Amose to byla velká rána, kdy během požáru byla zničena spousta jeho rukopisů. Přestěhoval se do tržnice světa Amsterdamu, aby zapomněl na tuto bolest. V Amsterdamu strávil posledních čtrnáct let svého života. Jeho lidský osud se naplnil v roce 1670 a jeho tělo bylo pohřbeno v kostele v Naardenu.⁵⁴

Literární dílo

Za svůj život napsal Komenský množství spisů filozofických, pedagogických nebo politických. Samotné vypsání všech spisů od Komenského by bylo velmi početné. Počet

⁴⁹ ČAPKOVÁ, Dagmar – KYRÁŠEK, Jiří – Šámal, Jindřich: *Jan Amos Komenský: život a dílo v dokumentech a výtvarném umění*. s. 14–15.

⁵⁰ KOŽÍK, František: *Světlo v temnotách: bolestný a hrdinský život Jana Amose Komenského*. 3. vyd. Praha 1970, s. 49.

⁵¹ STOLÁROVÁ, Lenka – VLNAS, Vít: *Comenius: 1592-1670: doba mezi rozumem a šílenstvím, Jan Ámos Komenský a jeho svět*. s. 129.

⁵² Tamtéž, s. 181.

⁵³ RYBERG, Andreas: *John Amos Comenius and the Modern Concept of Culture*. Archiv für Begriffsgeschichte: Jean Starobinski, 62,2020, č. 2, s. 120.

⁵⁴ STOLÁROVÁ, Lenka – VLNAS, Vít: *Comenius: 1592-1670: doba mezi rozumem a šílenstvím, Jan Ámos Komenský a jeho svět*. s. 182.

těchto spisů se pohybuje ve vyšších desítkách.⁵⁵ Proto vyberu pouze pár jeho nejznámějších děl a stručně je představím.

Labyrint světa a ráj srdce: Dílo je česká básnická próza. Autor se zde pokouší najít uspokojivou odpověď na to, co si vlastně počít se svým životem.⁵⁶

Didaktika česká: Kniha představuje Komenského pohled na to, jak má vypadat škola a proces vyučování.⁵⁷

Velká didaktika: Potom, co byla možnost návratu do vlasti zcela ztracena, došlo k překladu Didaktiky české do latiny. Toto vydání bylo doplněno o rozsáhlejší popsání samotné organizace školy.⁵⁸

Brána jazyku otevřená: Učebnice latiny ukazující věci živé i neživé v mateřském jazyku a latině. Zastupuje tak funkci učebnice latiny i encyklopedie. Žáci se tak dozvědí, jak věci vypadají, a také jaký je latinský překlad.⁵⁹

Objasnění pansofických snah: Pansofie má být chrámem moudrosti. Je rozdělena na sedm okruhů podle rozdělení chrámu božího.⁶⁰ Obranně myšlenkám o pansofii věnoval Komenský spoustu dalších spisů například *Cesta světla*. V tomto díle už naplno rozvíjí myšlenku pansofie. Vytváří organizaci Sbor světla, která má kontrolovat veškeré vzdělávání. Má být vytvořen i umělý jazyk pro lepší dorozumívání.⁶¹

Pohled na vzdělávání

Celý život se Komenský zabýval ve svých dílech otázkou vzdělávání. Jeho názory v této oblasti byly velmi pokrokové a nadčasové. Vzdělání mělo být dostupné všem, a to bez ohledu na původ nebo pohlaví. Látka má být probíraná postupně od lehčí k složitější. Učitel má rozlišovat schopnosti jednotlivých žáků. Škola měla být i zábavou. Velkou popularitu má jeho

⁵⁵ KOPECKÝ, Jaromír – KYRÁŠEK, Jiří – PATOČKA, Jan: *Jan Amos Komenský: nástin života a díla*. Praha 1957. s. 254–267.

⁵⁶ Tamtéž, s. 40.

⁵⁷ Tamtéž, s. 47.

⁵⁸ Tamtéž, s. 48.

⁵⁹ Tamtéž, s. 51.

⁶⁰ Tamtéž, s. 57.

⁶¹ Tamtéž, s. 57–58.

názor škola hrou. Nejdůležitějším obdobím pro vzdělání je do čtyřiaadvaceti let (na podobné myšlence stojí i dnešní školství).⁶²

Vzhledem k myšlence vzdělání pro všechny, přišel Komenský k názoru, že by mělo dojít ke sjednocení znalostí ze všech vědních oborů. Jednalo se o koncept všeobecné moudrosti – pansofie. Tento koncept oslovil celou řadu intelektuálů té doby.⁶³

Velkou roli ve vzdělávání přikládá Komenský učiteli. Vyzdvihuje jeho společenskou i pedagogickou funkci. Jak dokáže učitel vzdělat mladší pokolení, podle toho bude určena budoucnost společnosti. Učitel by měl vše žákům dokonale vysvětlit, aby to žák pochopil. Učitel má několik způsobů, jak vzbudit u žáka zájem o věc, a to například organizací hodiny. Na začátku hodiny je probráno nové učivo, které se na konci zopakuje. To má u žáka vyvolat potřebu dávat v hodině pozor, aby při opakování věděl, na co je dotazován.⁶⁴

Práce Jana Amose Komenského, které se věnují pedagogice, byly souborně vydány v roce 1657 a jmenují se *Opera didactica omnia*. Komenského přístup k pedagogice byl kladně hodnocen a obdivován už za jeho života a jeho význam pro evropské školství je uznáván do současnosti.⁶⁵

⁶² STOLÁROVÁ, Lenka – VLNAS, Vít: *Comenius: 1592-1670: doba mezi rozumem a šílenstvím, Jan Ámos Komenský a jeho svět*. s. 231–232.

⁶³ ČAPKOVÁ, Dagmar – KYRÁŠEK, Jiří – Šámal, Jindřich: *Jan Amos Komenský: život a dílo v dokumentech a výtvarném umění*. s. 18.

⁶⁴ KOPECKÝ, Jaromír – KYRÁŠEK, Jiří – PATOČKA, Jan: *Jan Amos Komenský: nástin života a díla*. s. 234–236.

⁶⁵ STOLÁROVÁ, Lenka – VLNAS, Vít: *Comenius: 1592-1670: doba mezi rozumem a šílenstvím, Jan Ámos Komenský a jeho svět*. s. 232.

2.3 Vybrané osobnosti v rámci RVP ZV

Obor dějepis můžeme vymežit jako vyučovací předmět, který je organizační jednotkou školního vzdělávání. Zároveň je jednoznačně řízen a určen dokumenty, které řídí výuku. V současnosti to jsou dokumenty RVP a ŠVP (Školní vzdělávací program).⁶⁶ RVP představuje zákonný rámec pro tvorbu ŠVP pro všechny obory vzdělávání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.⁶⁷

V textu RVP ZV je obor dějepis zařazen do vzdělávací oblasti člověk a společnost. V této vzdělávací oblasti je společně s dějepistem uvedena výchova k občanství.⁶⁸

Charakteristika vzdělávací oblasti člověk a společnost v RVP ZV

Vzdělávací oblast člověk a společnost žáka připravuje na život v demokratické společnosti. Vzdělání předává žákům historické aspekty kulturní, sociální a dějinné a ukazuje žákům společnost, v níž se odehrávají společenské jevy a procesy, které potom mají vliv na každodenní život lidí a společnosti.⁶⁹

Podporuje hodnoty budování současné demokratické Evropy. Vymezuje se proti rasismu, xenofobii a extremismu. Výchova k respektování lidských práv a rovnosti mužů a žen.⁷⁰

Charakteristika vzdělávacího oboru dějepis v RVP ZV

Vzdělávací obor dějepis předává informace o činnosti člověka v minulosti. Základní úlohou je kultivace lidského historického vědění jedince a uchování historické paměti. Probíhá snaha o předání historické zkušenosti dalším generacím. Profiluje člověka v demokratického občana. Historie není uzavřenou kapitolou ani pouze fakty a závěry. Za pomoci kladení otázek,

⁶⁶ BENEŠ, Zdeněk: *Co je školní dějepis a co s ním? Dějiny ve škole a škola jako historická dílna*. In: Šustová, Magdaléna (ed.) *Dějiny ve škole – Škola v dějinách*. Praha 2010. s. 14.

⁶⁷ Popis RVP In: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/> [cit. 30.1. 2024]

⁶⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 53. In: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv> [cit. 31.1. 2024]

⁶⁹ Tamtéž, s. 53.

⁷⁰ Tamtéž, s. 53.

se současnost pokouší ptát pomocí minulosti na svoji budoucnost. Součástí oboru jsou i dějiny regionu a dějiny místní.⁷¹

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru dějepis v RVP ZV

V tomto odstavci RVP ZV najdeme definované všechny očekávané výstupy, které jsou požadovány u žáka, který skončil povinnou školní docházku. Dozvíme se zde zároveň o učivu, které by mělo být v předmětu vyučováno. Učivo je seřazeno chronologicky od nejstarší doby po dobu nejmladší. O našich osobnostech Přemyslovi a Karlovi se podle RVP ZV máme dozvědět v učivu: český stát, jeho vnitřní vývoj a postavení v Evropě. O Komenském se dozvíme v učivu: renesance, humanismus, husitství, reformace a jejich šíření Evropou. Největší prostor ve vzdělávacím obsahu dostávají novější dějiny tedy 19. a 20. století.⁷²

2.3.1 Osobnosti v rámci vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru dějepis v RVP ZV

Ve vzdělávacím obsahu oboru dějepis najdeme hned několik očekávaných výstupů, které se přímo vztahují k osobám Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského. Výstupy k Přemyslu Otakaru II. a Karlu IV. jsou v RVP ZV spojeny, a to z důvodu, že dochází ke spojení období vlády Přemyslovců a Lucemburků.

Výstupy:

D-9-4-04p Žák rozeznává období rozkvětu českého státu v době přemyslovské a lucemburské.⁷³

Při tomto rozpoznávání období rozkvětu by žák jistě musel narazit na jména Přemysl Otakar II. a Karel IV.. Žák musí znát základní informace o těchto postavách a jejich vládě, aby mohl rozpoznat, jestli při jejich vládě došlo k rozkvětu českého státu. Přemysl Otakar II. rozšířil území svých držav až k Jaderskému moři a přispěl k rozvoji společnosti zakládáním měst. Za Karla IV. se s Prahy stává město s první univerzitou ve střední Evropě a cestu si do Českého království nachází obchodníci a umělci z celé Evropy. Došlo také ke stabilizaci postavení zemí Koruny České v rámci Svaté říše římské. Při vládě obou těchto panovníků tedy dochází k rozkvětu českého státu. Aby mohl žák uvést, kdy toto období rozkvětu nastalo, musí vědět v jakém století obě zmíněné postavy žily.

⁷¹ Tamtéž, s. 53.

⁷² Tamtéž, s. 54–58

⁷³ Tamtéž, s. 55.

*D-9-4-04p Žák uvede nejvýraznější osobnosti přemyslovského a lucemburského státu.*⁷⁴

Aby žák mohl uvést nejvýraznější osobnosti přemyslovského a lucemburského státu musí mít základní znalosti o postavách Karla IV. a Přemysla Otakara II.. Jejich význam a důležitost pro český stát jsem uvedl v samotných kapitolách o jednotlivých osobnostech. Žák musí vědět o tom, kdo pocházel z jakého rodu. Oba rody hrály důležitou roli v minulosti naší země. Pod Přemyslovci se zrodil český stát, rozšiřovali jeho prestiž a šířilo se křesťanství. Jejich dynastie vládla po dlouhé čtyři století. Po nich nastupují Lucemburkové. Při vládě Lucemburků se stává poprvé v historii český král zároveň císařem Svaté říše římské. České království je tedy na samotném vrcholu. Žák by měl oba rody znát a uvést jejich nejvýznamnější reprezentanty. Mezi těmito zástupci významných rodů českého království jsou i Přemysl II. a Karel IV.. Důležitou znalostí pro žáky tedy je vědět, že Přemysl Otakar II. pocházel z rodu Přemyslovců a Karel IV. pocházel z rodu Lucemburků.

*D-9-5-04p Žák pojmenuje nejvýraznější osobnosti českých dějin v novověku.*⁷⁵

Při výčtu nejvýraznějších jmen novověku v českých dějinách by nemělo chybět jméno Jana Amose Komenského. Žák musí určit v jakém století osoba žila, aby mohl postavu zařadit do období novověku. Jan Amos se za svoje názory a knihy ke vzdělání stal uznávanou osobností po celé Evropě. Tyto jeho názory byly nadčasové a šířily se po celé Evropě. Žák by tedy měl být schopen některé z těchto myšlenek a knih uvést.

*D-9-5-05 Žák objasní příčiny a důsledky vzniku třicetileté války a posoudí její důsledky.*⁷⁶

Jednou z hlavních příčin třicetileté války bylo náboženské rozdělení Evropy. Jako důsledek třicetileté války pro české země byl odchod protestantů za hranice. Tento odchod je často spojován v učebnicích i ve výuce právě s osobou Komenského. Komenský byl donucen k odchodu z Moravy, protože byl členem Jednoty bratrské. Většinu svého života tak strávil v zahraničí. To, že byl Jan Amos členem Jednoty bratrské, je důležité, protože kvůli tomu musel opustit české země. Nejvíce času po odchodu z Moravy strávil v polském Lešně, a potom v nizozemském Amsterdamu.

⁷⁴ Tamtéž, s. 55.

⁷⁵ Tamtéž, s. 56.

⁷⁶ Tamtéž, s. 56.

2.4 Vybrané osobnosti v učebnici dějepisu ZŠ

Pro demonstraci zastoupení informací, které jsou v učebnicích dějepisu o hlavních postavách práce, bude zvolena jedna učebnice. Tuto učebnici používala jedna ze ZŠ, na které probíhalo výzkumné šetření. Tato učebnice je doporučena autory pro sedmou třídu ZŠ a vytvořena v souladu s RVP ZV.⁷⁷ Všechny osobnosti této práce jsou zmíněny právě v této učebnici. Uvedeme vybrané informace k osobnostem, abychom dokázali, že učebnice obsahuje ke každé osobnosti dostatek informací.

Přemysl Otakar II.

Tento český král je zde představen jako vynikající panovník, který byl vzdělaný a obávaný doma i ve světě. Jsou uvedeny letopočty jeho vlády. Uvedena je i to, že byl nazýván králem železným a zlatým. Další velký počín, který je zmíněn, bylo rozšíření území českého státu až k Jaderskému moři. Kvůli tomuto rozmachu se dostal do křížku s Rudolfem I. Habsburským, který se stal králem Svaté říše římské. Vojska těchto dvou ambiciózních mužů se nevyhnutelně museli střetnout. To se stalo v bitvě na Moravském 26. srpna 1278. v této bitvě Přemysl zemřel.⁷⁸ Obě strany textu, které se této osobnosti věnují, jsou doplněny o obrázky. Konkrétně jde o obrázek hrobky Přemysla, jeho jezdecké pečeti a portrét mladého Přemysla jako markraběte moravského.⁷⁹

Karel IV.

Karlovi jsou v učebnici věnovány tři stránky textu. Získává oslovení otec vlasti a mimořádný panovník. Je poznamenána jeho výchova na dvoře ve Francii. Klade se velký důraz na získání titulu císaře Svaté říše římské, který zajistil zemím Koruny české výsostné postavení. Připomínají se také jeho budovatelské zásluhy. Jsou jmenovány instituce a stavby: Karlův most, UK (Univerzita Karlova), Nové Město pražské, katedrála sv. Víta a znovuvybudovaný pražský hrad. Jsou představeny i všechny jeho manželky, a to obrázkem a stručným popisem. Na třech stránkách o Karlovi najdeme celou řadu obrázků, jak samotného panovníka, tak jeho budovatelských počínů.⁸⁰

⁷⁷ VYKOUPILOV, Zdeněk a kol.: *Dějepis 7 středověk a počátek novověku*. 8. vyd. Brno 2021. s. 135.

⁷⁸ Tamtéž, s. 53–54.

⁷⁹ Tamtéž, s. 53–54.

⁸⁰ Tamtéž, s. 59–61.

Jan Amos Komenský

Nejméně zmiňovanou osobou z těchto tří v učebnici je bezesporu Jan Amos Komenský. O Komenském se dozvídáme jen na jedné straně v době konfliktu třicetileté války. Jsou zde zmíněna data jeho života, a to že musel opustit české země kvůli náboženským poměrům. Byl členem Jednoty bratrské, a proto po roce 1627 musel Moravu opustit. Učebnice doporučuje si o této osobnosti zjistit více např. nějakou myšlenku v oblasti vzdělávání a uspořádat o této osobnosti besedu.⁸¹

⁸¹ Tamtéž, s. 103.

3 Metodika práce

Hlavní cílem práce bylo zjistit znalosti žáků v 9. třídách ZŠ o významných českých osobnostech. K naplnění tohoto cíle proběhlo výzkumné šetření, které proběhlo kvantitativním výzkumem. Metodou výzkumného šetření byl dotazník. Otázky v dotazníku se týkaly znalostí o českých osobnostech.

Dotazníkové šetření proběhlo na ZŠ v okrese Prostějov. Cílovou skupinou a respondenty byli žáci devátých tříd. Účast na dotazníku byla dobrovolná a jeho vyplnění bylo anonymní. Vše bylo před začátkem vyplňování žákům vysvětleno. Časový limit byl stanoven na 15 minut a žádný s respondentů neměl problém s časovým limitem.

Výzkumného šetření se zúčastnilo 142 respondentů. Pět dotazníků bylo vyřazeno kvůli nevyhovujícímu vyplnění. Celkem tedy byla použita data 137 respondentů.

Dotazník obsahoval 19 otázek, z toho se 15 z nich zaměřovalo na vědomosti o osobnostech Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského. Každému z těchto jmen se věnovalo stejně otázek. Na každou osobnost tedy připadlo pět otázek. Vždy byly tři uzavřené otázky a dvě otázky otevřené ke všem postavám. Otázky byly voleny podle očekávaných výstupů RVP ZV. Dále ve výzkumném šetření byla položena otázka na subjektivní názor respondenta, zda si myslí, že zmíněné osobnosti náleží mezi významné české osobnosti. Potom byly zjišťovány demografické údaje o samotném respondentovi. Byla položena otázka, jakou známku na vysvědčení měl po dobu svého studia na ZŠ, otázka na žákův věk a pohlaví.

4 Výsledky

V této kapitole jsou vyhodnocena data z dotazníků. První budou vyhodnoceny data demografická. Následně bude vyhodnocena úspěšnost odpovědí v otázkách o osobnostech. Na závěr bude porovnána úspěšnost správných odpovědí vzhledem ke známkách, které žáci měli na vysvědčení z dějepisu.

Celkem budou vyhodnoceny data 137 respondentů. Pro lepší představu a názornost budou vytvořeny tabulky nebo grafy. Grafy k otázkám budou vyčíslovat relativní nebo absolutní četnosti odpovědí.

4.1 Demografická data

První budou vyhodnocena demografická data z dotazníků. Bude uvedeno pohlaví respondentů a jejich věk.

Tabulka č. 1 – pohlaví respondentů

pohlaví	absolutní četnost (n)	relativní četnost (%)
dívka	71	51,8 %
chlapec	66	48,2 %

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 137 respondentů z toho 71 respondentů (51,8 %) byly dívky a 66 respondentů (48,2 %) byli chlapci.

Tabulka č. 2 – věk respondentů

věk	absolutní četnost (n)	relativní četnost (%)
14	41	29,9 %
15	95	69,4 %
16	1	0,7 %

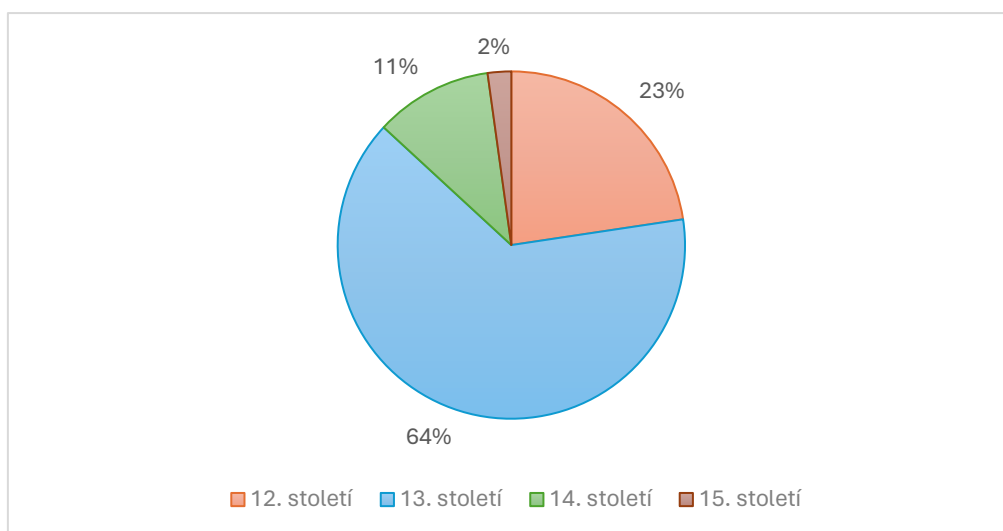
Dotazník byl vyplňován žáky devátých tříd na ZŠ, proto věk respondentů odpovídá věku žáků v devátých třídách. Nejvíce 95 respondentů (69,4 %) mělo 15 let, 41 respondentů (29,9 %) mělo 14 let a jeden respondent (0,7 %) měl 16 let.

4.2 Ověření znalostí o osobnostech

V následující části budou zkoumány odpovědi na jednotlivé otázky ke znalostem o osobnostech.

První budou vyhodnoceny otázky, které se zaměřily na znalosti o osobnosti Přemysla Otakara II.. Byly položeny tři uzavřené otázky, kde bylo u každé na výběr ze čtyř možností a dvě otázky otevřené. První uzavřená otázka byla na zařazení osobnosti do století, ve kterém žila. Druhá uzavřená otázka zjišťovala, z jakého rodu Přemysl pocházel. Ve třetí otevřené otázce měl žák uvést název moře, ke kterému během své vlády rozšířil území Přemysl Otakar II.. Čtvrtá otevřená otázka se ptala na jméno hlavního soupeře Přemysla o korunu římského krále. Pátá uzavřená otázka měla zjistit, v jaké bitvě Přemysl zemřel.

Otázka č.1 – Ve kterém století žil Přemysl Otakar II.?

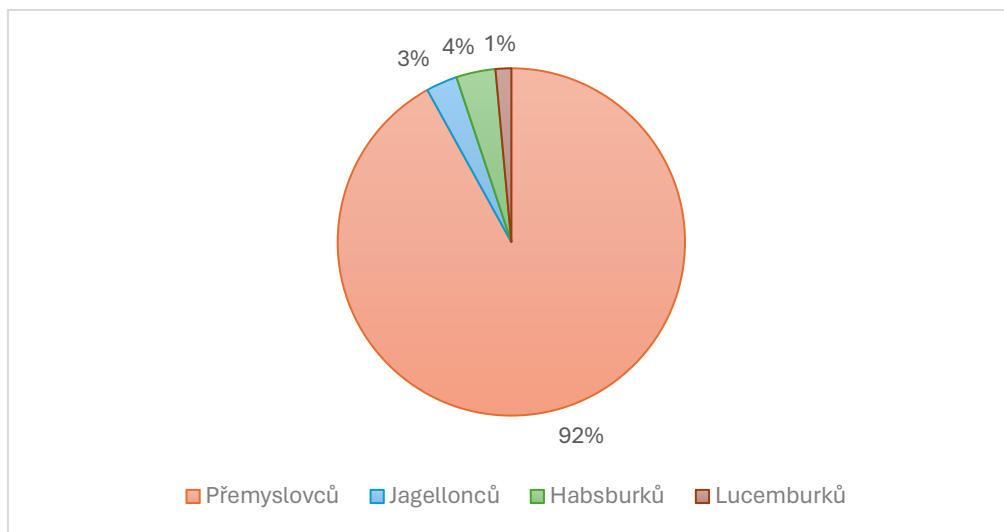


Graf č.1 – relativní četnost odpovědí otázka č. 1

Otázka číslo jedna byla uzavřená otázka. Správná odpověď na otázku je 13. století. Správně odpovědělo 88 respondentů (64 %). Špatně odpovědělo 49 respondentů (36 %). Nejčastější chybná odpověď bylo 12. století. Tu označilo 31 respondentů (23 %). Odpověď 14. století zvolilo 15 respondentů (11 %) a 15. století vybrali 3 respondenti (2 %).

Celková úspěšnost správných odpovědí u této otázky byla 64 %.

Otázka č. 2 – Z jakého rodu pocházel Přemysl Otakar II.?

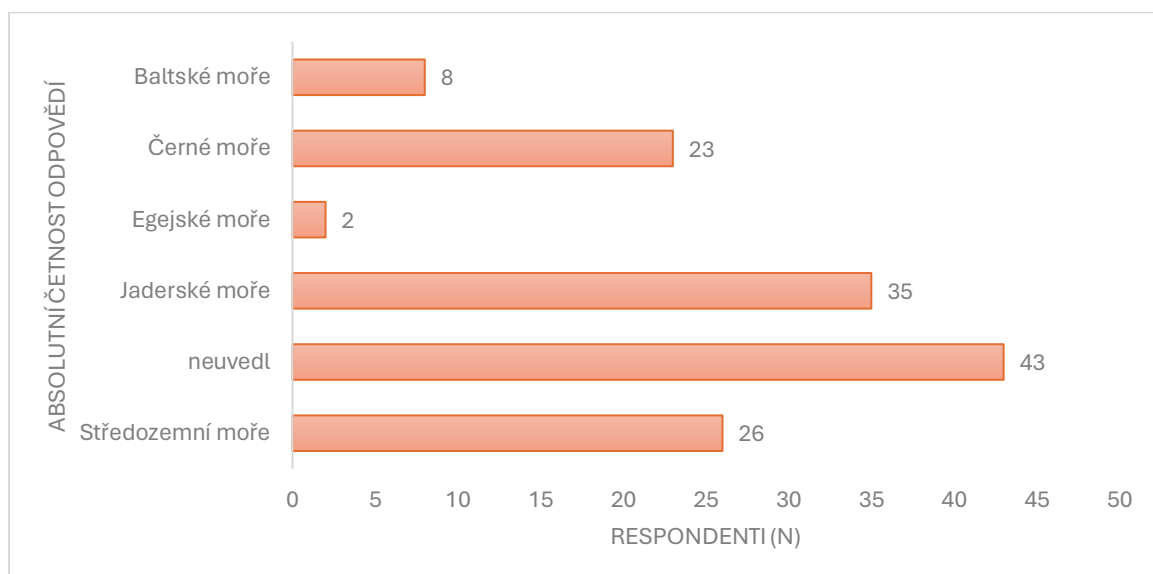


Graf č. 2 – relativní četnost odpovědí otázka č. 2

Otázka číslo dva byla uzavřenou otázkou. Správná odpověď na otázku: Z jakého rodu pocházel Přemysl Otakar II. je z rodu Přemyslovců. Správně odpovědělo 126 respondentů (92 %). Špatně odpovědělo 11 respondentů (8 %). Pět z nich označilo z rodu Habsburků, čtyři Jagellonců a jeden Lucemburků.

Celková úspěšnost u této otázky byla vysokých 92 %.

Otázka č. 3 – Za vlády Přemysla Otakara II. došlo k rozšíření území směrem na jih. Území až k jakému moři Přemysl ovládl?

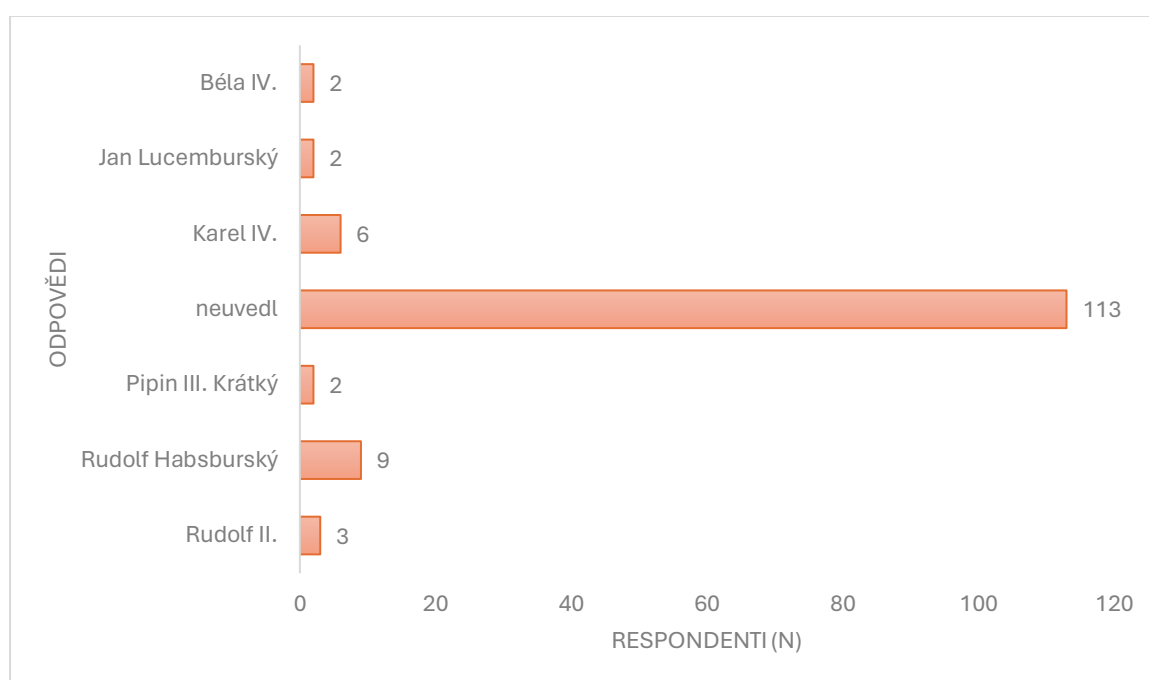


Graf č. 3 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 3

Otázka číslo tři byla otevřenou otázkou a respondent mohl uvést jakoukoli odpověď. Nejčastěji však nebyla uvedena odpověď žádná. Tuto otázku nevyplnilo 43 respondentů (31 %). Druhou nejčastější odpovědí byla správná odpověď tedy Jaderské moře. Jaderské moře napsalo 35 respondentů (26 %). Ostatní uvedená moře byla odpovědí špatnou. Středozemní moře uvedlo 26 respondentů (19 %), Černé moře uvedlo 23 respondentů (17 %), Baltské moře 8 respondentů (6 %) a Egejské moře uvedli 2 respondenti (1 %).

Celková úspěšnost byla pouze 26 %.

Otázka č. 4 – Kdo byl hlavním soupeřem Přemysla Otakara II. o korunu římského krále?

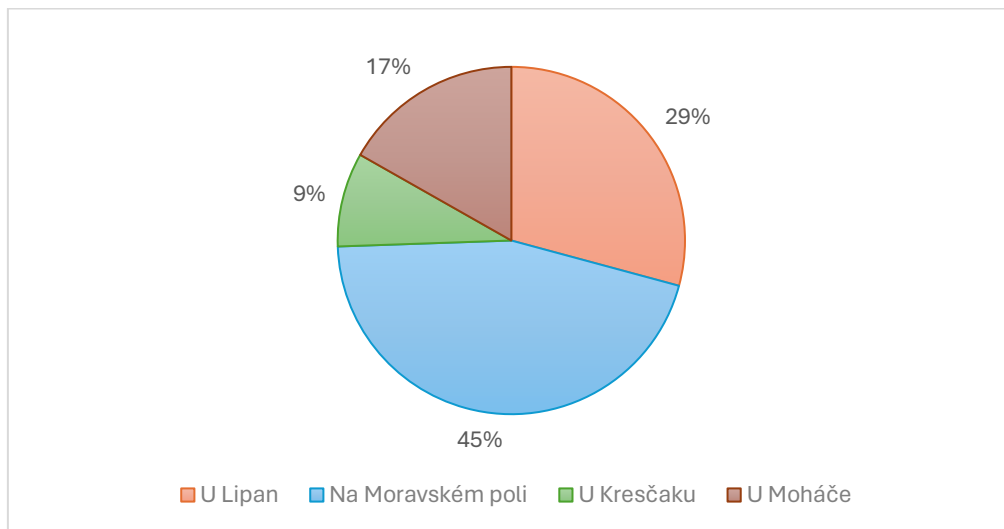


Graf č. 4 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 4

Otázka číslo čtyři byla otevřenou otázkou. Respondent mohl uvést jakoukoliv odpověď. Velká většina respondentů na otázku neodpověděla vůbec. Na otázku neodpovědělo 113 respondentů (83 %). Správná odpověď byla Rudolf Habsburský. Tuto odpověď napsalo devět respondentů (7 %). To, že soupeřem o říšskou korunu Přemysla byl Karel IV. uvedlo šest respondentů (4 %). Ojedinělými odpověďmi byli Rudolf II. (2 %), Pipin III. krátký (2 %), Běla IV. (2 %) a Jan Lucemburský (2 %).

Celková úspěšnost otázky byla pouze 7 %.

Otázka č. 5 – V jaké bitvě zemřel Přemysl Otakar II.?



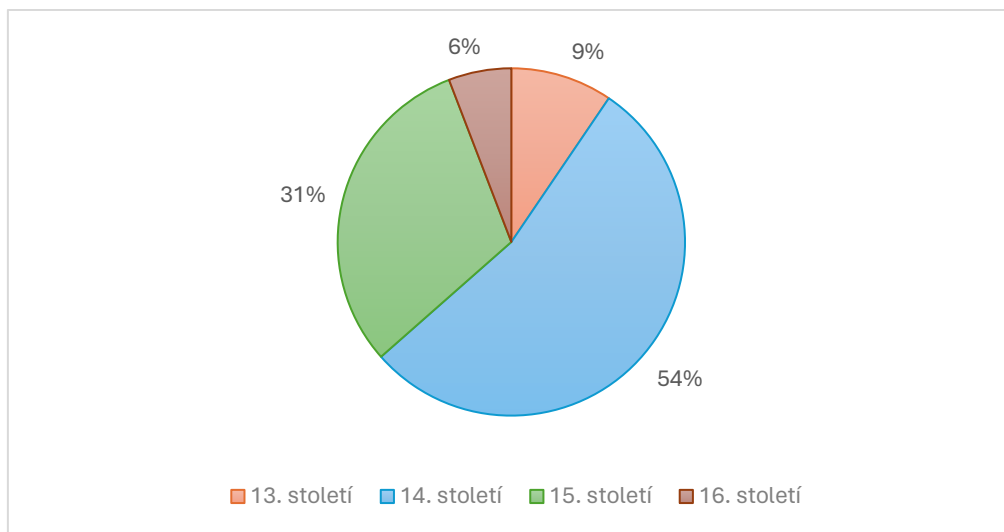
Graf č. 5 – relativní četnost odpovědí otázka č. 5

Na otázku číslo pět odpovědělo správně 62 respondentů (45 %). Správná odpověď byla Na Moravském poli. Pozitivní je, že se jednalo o nejčastější odpověď. Druhou nejčastější odpovědí byla bitva U Lipan, tuto odpověď označilo 40 respondentů (29 %). Bitva u Moháče byla zakřížkovaná 23 respondenty (17 %) a 12 respondentů (9 %) si myslelo odpověď U Kresčaku.

Celková úspěšnost otázky byla 45 %.

V následující části budou analyzovány otázky, které se zabývají osobností Karla IV.. Karel IV. skončil v obou uvedených průzkumech na prvním místě, proto by znalosti žáků o této osobnosti měli být na velmi vysoké úrovni. První dvě otázky jsou stejné jako u Přemysla. Jsou to uzavřené otázky, ve kterém století žil Karel IV. a z jakého rodu pocházel. Třetí uzavřená otázka k této osobnosti se vztahuje k jeho dětství. Žáci měli vybrat na jakém královském dvoře byl Karel IV. vychován. U uzavřených otázek bylo na výběr ze čtyř možností. Poslední dvě otázky byly otevřené. Za úkol si daly zjistit, jestli žáci dovedou uvést nejvyšší panovnický titul, který Karel IV. získal, a jestli si pamatují tři instituce nebo stavby, které Karel IV. založil nebo nechal postavit.

Otázka č. 6 – Ve kterém století žil Karel IV.?

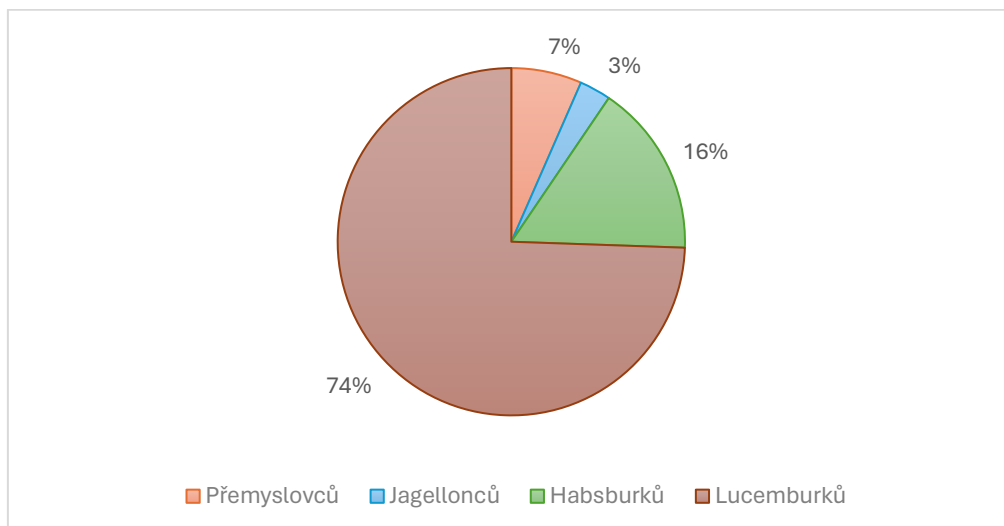


Graf č. 6 – relativní četnost odpovědí otázka č. 6

V uzavřené otázce číslo šest byla správná odpověď 14. století. Správnou odpověď zaznačila lehce větší polovina, a to 74 respondentů (54 %). Velká skupina respondentů uvedla 15. století, a to konkrétně 42 respondentů (31 %). Menší skupiny respondentů potom zaznamenaly 13. století (9 %) a 16. století (6 %).

Celková úspěšnost byla lehce nadpolovičních 54 %.

Otázka č. 7 – Z jakého rodu pocházel Karel IV.?

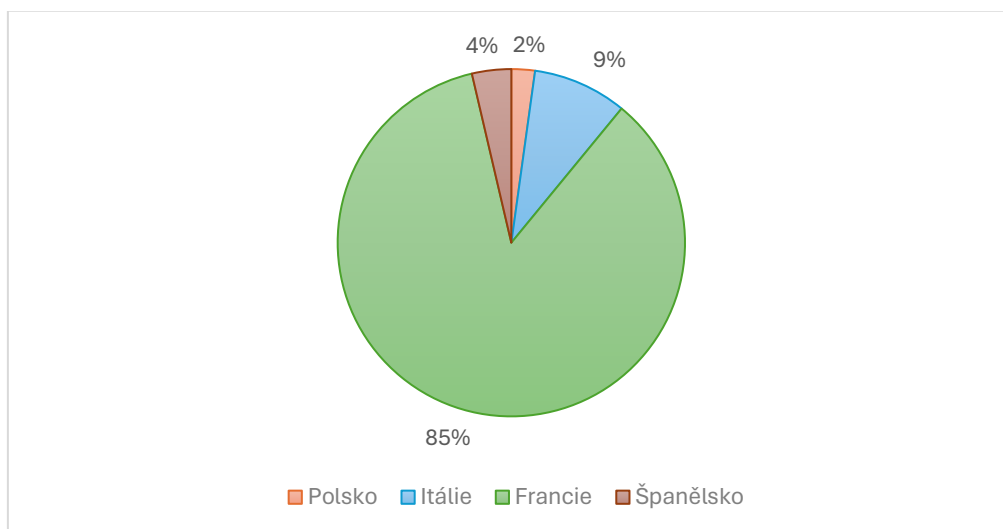


Graf č. 7 – relativní četnost odpovědí otázka č. 7

V uzavřené otázce číslo sedm měli respondenti označit odpověď Lucemburků, která byla správná. To se povedlo u 102 respondentů (74 %). To, že Karel IV. pocházel z rodu Habsburků, uvedlo 22 respondentů (16 %). Z rodu Přemyslovců vyznačilo devět respondentů (9 %). Nejmenší skupina zakřížkovala odpověď Jagellonců, a to celkem čtyři respondenti (3 %).

Správnou odpověď u této otázky zvolily skoro tři čtvrtiny respondentů (74 %).

Otázka č. 8 – Karel IV, byl vychováván na královském dvoře v jaké zemi?

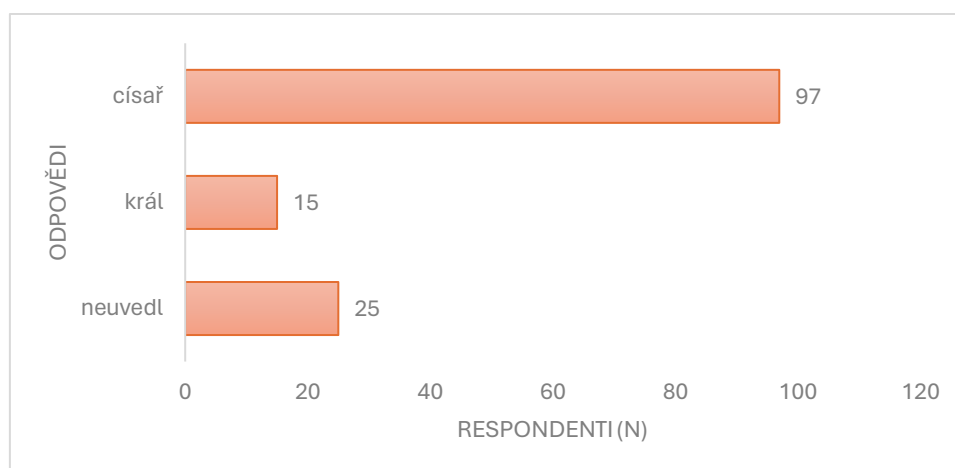


Graf č. 8 – relativní četnost odpovědí otázka č. 8

Karel IV. byl vychováván na dvoře ve Francii. Správná odpověď tedy byla v této osmé uzavřené otázce Francie. Tuto možnost zvolilo velké množství dotazovaných konkrétně 117 respondentů (85 %). Itálii zakroužkovalo 12 respondentů (9 %). Zbývající dvě odpovědi byly méně časté, přesto jsou zastoupeny Španělsko pěti respondenty (4 %) a Polsko 3 respondenty (2 %).

Celkem tedy úspěšně zvládlo tuto otázku vysoký počet dotazovaných, a to 85 %.

Otázka č. 9 – Jakého nejvyššího panovnického titulu dosáhl Karel IV.?

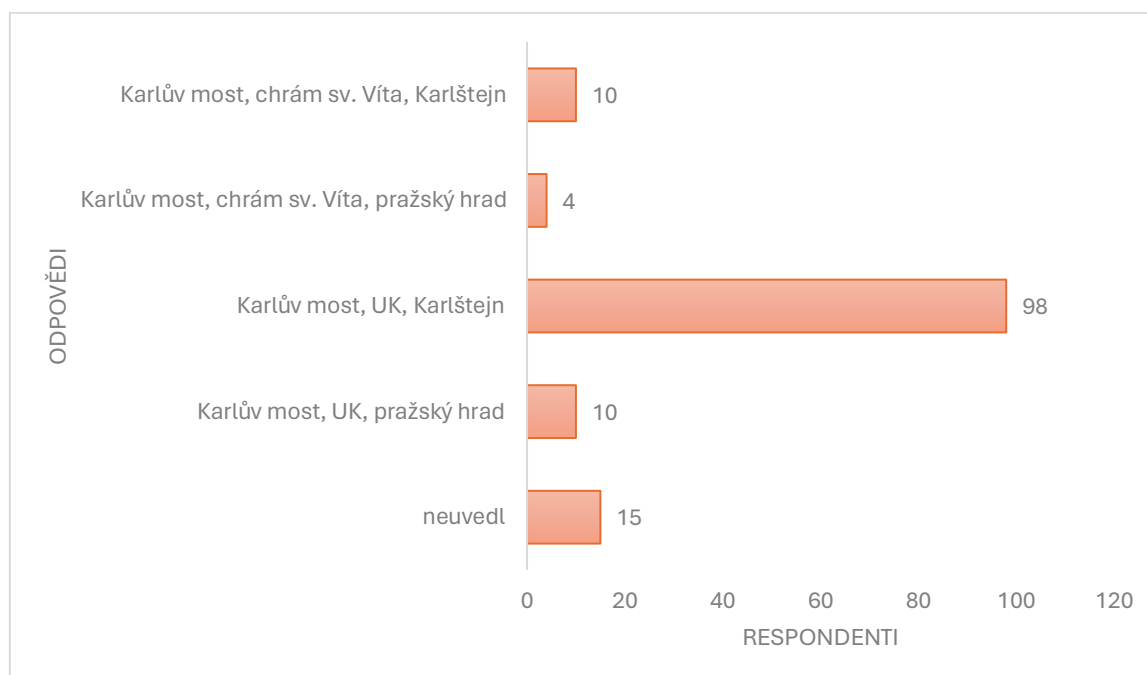


Graf č. 9 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 9

V otevřené otázce mohl žák uvést, co si sám myslí. Ve všech 137 dotazníků se opakovali pouze tři různé možnosti odpovědí. Buď byla uvedena správná odpověď císař, to byl případ u 97 respondentů (71 %). Možnost král napsalo 15 respondentů (11 %) a otázku nechalo nevyplněnou 25 respondentů (18 %).

Úspěšnost byla celkem 71 %.

Otázka č. 10 – Jmenuj alespoň tři instituce, které založil nebo nechal postavit Karel IV.:



Graf č. 10 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 10

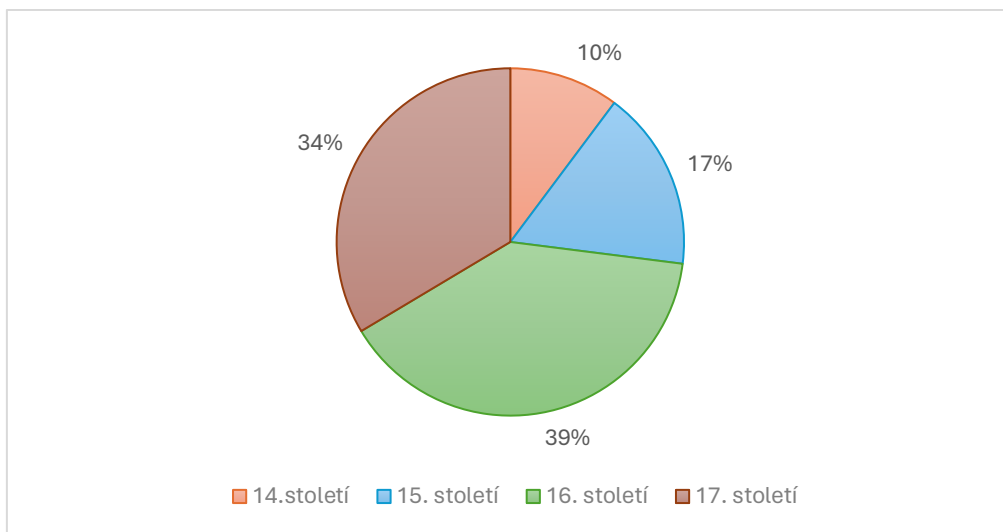
Otázka číslo deset byla otevřenou otázkou. Žák měl uvést tři instituce nebo stavby z doby Karla IV.. Kombinací správných odpovědí na tuto otázku bylo více. Pokud respondent neuvedl žádnou, jednu nebo dvě věci, i když byly třeba správně, nesplnil celou část otázky. Potom je jeho odpověď zaznamenána jako neuvedl. Odpověď neuvedlo 15 respondentů (11 %). Ostatní respondenti odpověď uvedli. U všech dotazovaných, kteří odpověď uvedli, se objevila odpověď Karlův most. K tomu doplnili v různých kombinacích ostatní stavby nebo UK. Nejčastější kombinace odpovědí byla Karlův most, UK a Karlštejn. Tuto možnost napsalo 98 respondentů (72 %). Ostatní respondenti navíc zapsali stavby pražský hrad nebo chrám sv. Víta.

Celková úspěšnost je součtem úspěšnosti všech správných kombinací. Je to součet 98 respondentů (72 %), kteří napsali Karlův most, UK a Karlštejn, 10 respondentů (7 %), kteří zaznamenali Karlův most, UK a pražský hrad, 10 respondentů (7 %), kteří poznamenali Karlův most, chrám sv. Víta a Karlštejn a čtyř respondentů (3 %), kteří uvedli Karlův most, chrám sv. Víta a pražský hrad.

Celková úspěšnost u otázky byla tedy vysokých 89 %.

V další části budou vyhodnoceny otázky k postavě Jana Amose Komenského. Komenský nebyl panovník, proto se otázky k němu budou lehce lišit od otázek k Přemyslu Otakaru II. a Karlu IV.. Přesto první otázka zůstala stejná jako předchozí. Žáci měli vybrat z možností a zařadit osobnost do století, ve kterém žila. V životě Komenského hrála důležitou roli jeho víra, proto je druhá uzavřená otázka zaměřena na to, jaké církve byl členem. Za celý svůj život napsal Amos řadu knih. Třetí otevřená otázka měla zjistit, jestli žák dokáže nějakou knihu uvést. Komenského myšlenky v oblasti vzdělávání byly nadčasové a zajímavé, proto čtvrtá otevřená otázka zkoumá, jestli žák uvede nějakou myšlenku Jana Amose v oblasti vzdělávání. Kvůli válce a jejímu výsledku musel Komenský opustit Moravu, proto pátá uzavřená otázka cílí na znalost jména konfliktu, kvůli kterému se tak stalo.

Otázka č. 11 – Ve jakém století převážně žil Jan Amos Komenský?

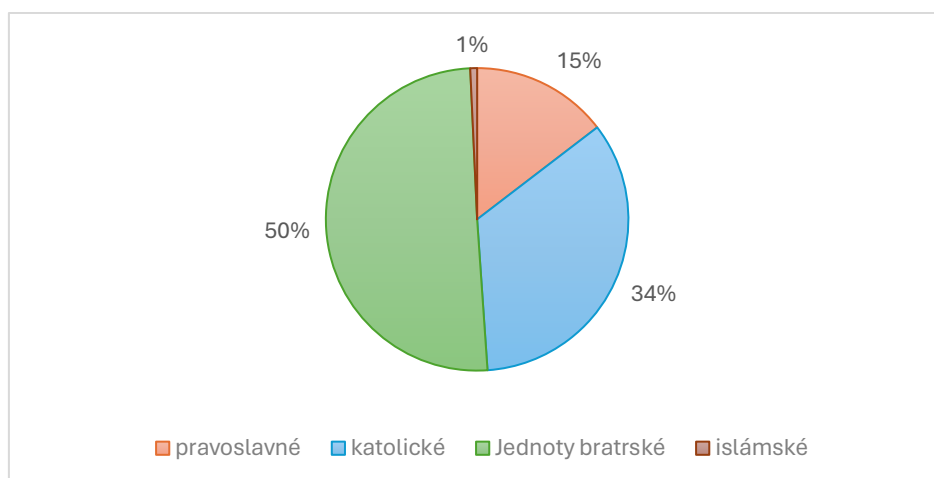


Graf č. 11 – relativní četnost odpovědí otázka č. 11

Jan Amos Komenský se narodil v roce 1592, což je tedy úplný konec 16. století. Drtivou většinu svého života, ale prožil v 17. století. Správná odpověď na tuto otázku je teda 17. století. Tato odpověď nebyla nejčastější u respondentů. Respondenti nejvíce kroužkovali 16. století, tak učinilo 54 respondentů (39 %). Správnou odpověď zaznačilo 46 respondentů (34 %). Další skupina 23 respondentů (17 %) křížkovala 15. století. Objevila si i ne malá skupina 14 respondentů (10 %), kteří označili 14. století.

Do správného století dokázala Komenského zařadit pouze asi 1/3 dotazovaných.

Otázka č. 12 – Jan Amos Komenský byl členem jaké církve?

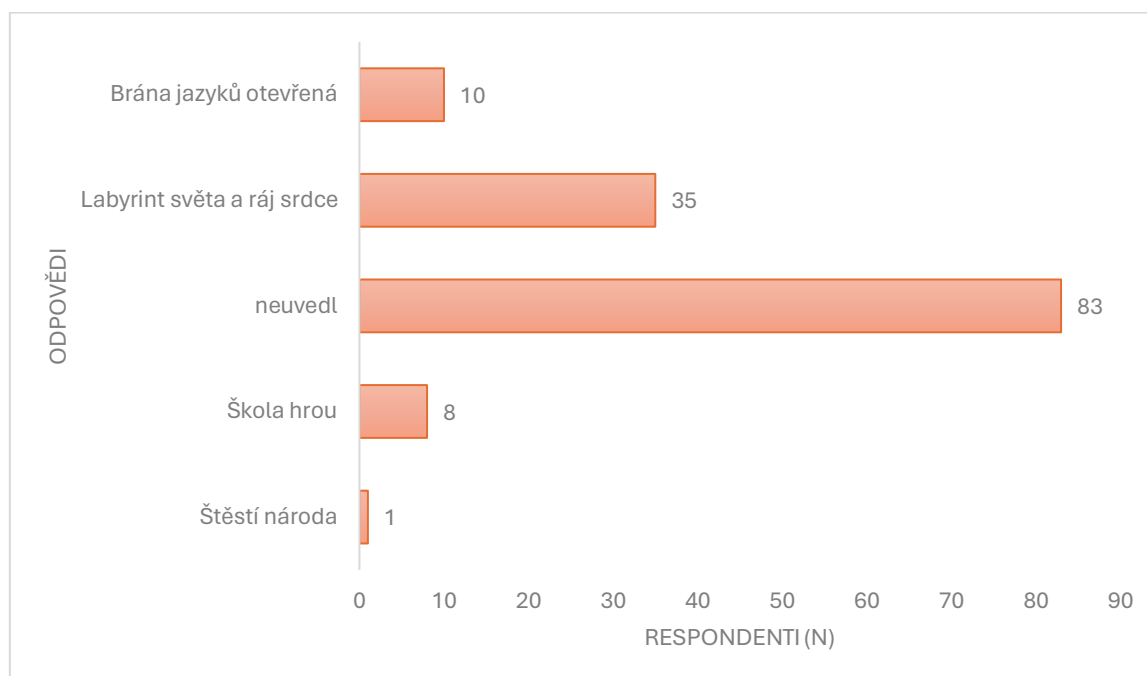


Graf č. 12 – relativní četnost odpovědí otázka č. 12

Ve dvanácté otázce dotazníku byla správná odpověď Jednota bratrská. Dobře otázku označila polovina respondentů. Správnou odpověď tedy uvedlo 69 respondentů (50 %). Druhá nejčastější odpověď byla církev katolická, tuto odpověď zakřížkovalo velké množství 47 respondentů (34 %). Ostatní dvě odpovědi byly méně časté. Pravoslavnou církev vybralo 20 respondentů (15 %). Ojedinělou odpovědí byla islámské, kterou zaznamenal jeden respondent (1 %).

Správnou církev k Janu Amosi Komenskému dokázala přiřadit polovina respondentů (50 %).

Otázka č. 13 – Jmenuj aspoň jednu literární publikaci Jana Amose Komenského:

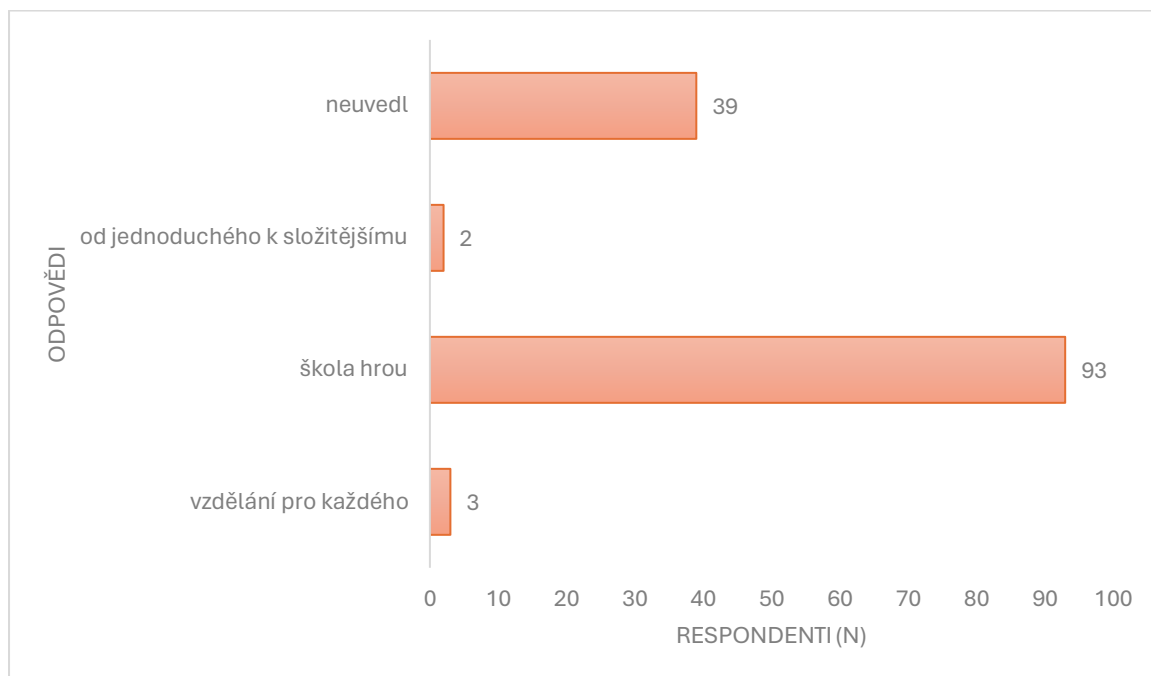


Graf č. 13 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 13

Na otevřenou otázku číslo třináct měl žák uvést jednu z několika publikací od Jana Amose Komenského. Správných odpovědí na tuto otázku bylo tedy více. Některé z publikací Jana Amose jsou vypsány v teoretické části práce. Nejvíce dotazovaných ale tuto otázku nevyplnilo a nechalo ji prázdnou. Takto učinilo 83 respondentů (60 %). Některou z knih od Komenského napsal zbytek tedy 54 respondentů (40 %). Kniha Labyrint světa a ráj srdce byla mezi dotazovanými nejvíce zmiňovaná. Napsalo ji 35 respondentů (26 %). Knihu Brána jazyků otevřená poznamenalo 10 respondentů (7 %), Škola hrou se objevila u osmi respondentů (6 %). Jeden respondent (1 %) napsal Šťěstí národa.

Jednu literární publikaci od Komenského dokázalo uvést 54 respondentů (40 %).

Otázka č. 14 – Jmenuj alespoň jednu myšlenku, kterou J.A. Komenský zastával k oblasti vzdělávání:

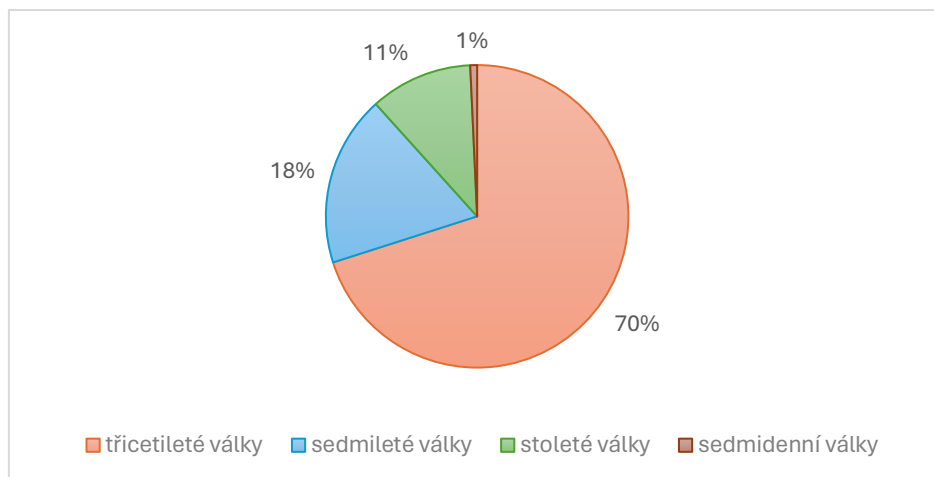


Graf č. 14 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 14

Ve čtrnácté otázce měl žák uvést myšlenku Komenského k oblasti vzdělávání. Otázka byla otevřená, opět tedy žák mohl napsat cokoliv. Jako správná odpověď byla uznána každá myšlenka, kterou Komenský prosazoval v rámci svojí pedagogiky. Správnou odpověď uvedlo 98 respondentů (71 %). Přitom většina z této skupiny správných odpovědí napsala myšlenku škola hrou. Myšlenku, že učivo má být předáváno zábavnou formou, poznamenalo 93 respondentů (68 %). Názor, že vzdělání má být pro všechny, uvedli tři respondenti (2 %), a že se má postupovat od jednodušší látky ke složitější, uvedli dva respondenti (1 %). Početná skupina 39 respondentů (32 %) otázku nevyplnila vůbec a jsou hodnoceni, že myšlenku neuvedli.

Správně otázku dokázalo zodpovědět 68 % respondentů.

Otázka č. 15 – Jan Amos Komenský opustil Moravu v době jakého konfliktu?



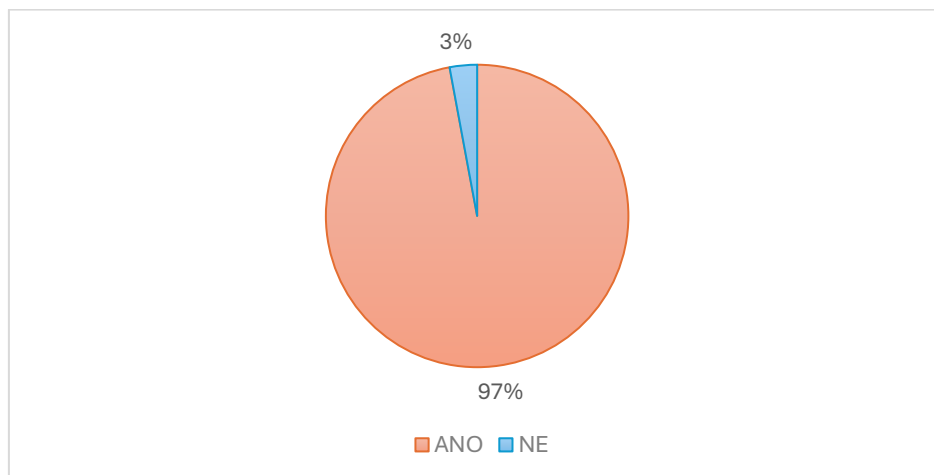
Graf č. 15 – relativní četnost odpovědí otázka č. 15

Správnou možnost u poslední otázky, které se zaměřovali na znalost o osobnostech, označilo 96 respondentů (70 %). Stoletou válku vybralo 25 respondentů (18 %) a sedmiletou válku zakřížkovalo 15 respondentů (11 %). Jeden respondent pak označil sedmidenní válku.

Úspěšnost této otázky byla solidních 70 %.

Další otázka v dotazníkovém šetření zjišťovala žákův názor na to, zda si myslí, jestli osobnosti zmíněné v předchozích otázkách náleží mezi nejvýznamnější osobnosti českých dějin. Bylo pouze na respondentovi a jeho znalostech si vyhodnotit, zda tyto osobnosti jsou nebo nejsou významné. Tato otázka byla uzavřená a respondent měl na výběr ze dvou možností ano/ne.

Otázka č. 16 – Náleží výše zmíněné osobnosti v předchozích otázkách k nejvýznamnějším osobnostem českých dějin?



Graf č. 16 – relativní četnost odpovědí otázka č. 16

Drtivá většina dotazovaných označila, že zmíněné osobnosti náleží mezi nejvýznamnější osobnosti českých dějin. Takto odpovědělo 133 respondentů (97 %). Pouze čtyři respondenti (3 %) uvedli, že podle jejich názoru nepatří tyto osobnosti mezi nejdůležitější postavy dějin Českého státu.

4.3 Vyhodnocení úspěšnosti odpovědí podle známek z dějepisu

Následující otázka číslo 17 měla za úkol zjistit nejčastější známku žáka na vysvědčení z předmětu dějepisu na základní škole. Byla položena z toho důvodu, aby mohlo dojít k vyhodnocení, zda mají žáci s lepším prospěchem z předmětu zároveň lepší znalosti o daných osobnostech.

Otázka č. 17 – Moje nejčastější známka na vysvědčení z předmětu dějepisu na ZŠ byla?

Tabulka č. 3 – nejčastější známky respondentů na vysvědčení z předmětu dějepisu na ZŠ

známka	absolutní četnost (n)	relativní četnost (%)
1	69	50 %
2	36	26 %
3	32	24 %
4	0	0 %
5	0	0 %

V dotazníkovém šetření byli nejpočetněji zastoupeni žáci, kteří z předmětu dějepis na ZŠ měli nejvíce jako hodnocení na vysvědčení známku jedna. Tuto známku nejčastěji dostávalo 69 respondentů (50 %). Druhou nejpočetnější skupinou byly žáci s ohodnocením chvalitebný. Těchto respondentů bylo 36 (26 %). Trojku z předmětu dějepis na ZŠ mělo 32 respondentů (24 %). Znamku dostatečný nebo nedostatečný neuvedl nikdo z dotazovaných.

Pomocí tohoto rozdělení budou žáci rozděleny do skupin a budou představeny výsledky celkové úspěšnosti na otázku č. 1 až č. 15.

První budou vyhodnoceny výsledky žáků ve skupině s hodnocením výborný. Těchto žáků bylo v dotazníkovém šetření celkem 69. V následující tabulce budou představeny jejich úspěšnosti v jednotlivých otázkách.

Tabulka č. 4 – úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 1 na otázky č. 1 až č. 15

otázka	absolutní četnost správných odpovědí (n)	relativní četnost správných odpovědí (%)
č. 1	54	78 %
č. 2	63	91 %
č. 3	24	35 %
č. 4	7	10 %
č. 5	34	49 %
č. 6	45	65 %
č. 7	62	90 %
č. 8	59	86 %
č. 9	57	83 %
č. 10	64	93 %
č. 11	24	35 %
č. 12	39	57 %
č. 13	41	59 %
č. 14	52	75 %
č. 15	52	75 %

Tabulka č. 5 – celková úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 1 na otázky č. 1 až č. 15

Celkový počet otázek	absolutní četnost všech správných odpovědí (n)	relativní četnost všech správných odpovědí (%)
1 035	677	65 %

Žáci s hodnocením jedna měli celkovou úspěšnost u všech otázek k osobnostem dohromady 65 %.

V následující tabulce budou vyhodnoceny žáci s hodnocením chvalitebný. Těchto žáků bylo v dotazníkovém šetření 36.

Tabulka č. 6 – úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 2 na otázky č. 1 až č. 15

otázka	absolutní četnost správných odpovědí (n)	relativní četnost správných odpovědí (%)
č. 1	23	64 %
č. 2	34	94 %
č. 3	4	11 %
č. 4	1	2 %
č. 5	12	33 %
č. 6	18	50 %
č. 7	24	66 %
č. 8	30	83 %
č. 9	20	56 %
č. 10	29	81 %
č. 11	9	25 %
č. 12	20	56 %
č. 13	8	22 %
č. 14	24	67 %
č. 15	20	56 %

Tabulka č. 7 – celková úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 2 na otázky č. 1 až č. 15

Celkový počet otázek	absolutní četnost všech správných odpovědí (n)	relativní četnost všech správných odpovědí (%)
540	276	51 %

Celková úspěšnost respondentů s nejčastější známkou na vysvědčení chvalitebný byla lehce nadpolovičních 51 %.

Jako poslední v této části přijdou na řadu výsledky nejmenší skupiny respondentů podle známek, a to skupiny s hodnocením dobrý. V této skupině bylo 32 respondentů, a jejich úspěšnost u jednotlivých otázek je znázorněna v následující tabulce.

Tabulka č. 8 – úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 3 na otázky č. 1 až č. 15

otázka	absolutní četnost správných odpovědí (n)	relativní četnost správných odpovědí (%)
č. 1	11	34 %
č. 2	29	91 %
č. 3	7	22 %
č. 4	1	3 %
č. 5	16	50 %
č. 6	11	34 %
č. 7	16	50 %
č. 8	28	87 %
č. 9	20	62 %
č. 10	26	81 %
č. 11	13	41 %
č. 12	10	31 %
č. 13	5	16 %
č. 14	16	50 %
č. 15	24	75 %

Tabulka č. 9 – celková úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 3 na otázky č. 1 až č. 15

Celkový počet otázek	absolutní četnost všech správných odpovědí (n)	relativní četnost všech správných odpovědí (%)
480	233	49 %

Celková úspěšnost žáků s hodnocením dobrý u všech otázek byla ze všech skupin nejmenší a to 49 %.

Poslední částí kapitoly výsledky bude vyhodnocení celkové úspěšnosti správných odpovědí na otázky k osobnostem Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského. Celkem bude vyhodnocena úspěšnost od 137 respondentů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření.

Tabulka č. 10 – Celková úspěšnost odpovědí všech respondentů na otázku č. 1 až č. 15

Celkový počet otázek	absolutní četnost všech správných odpovědí (n)	relativní četnost všech správných odpovědí (%)
2 055	1 186	57,7 %

V dotazníkovém šetření o významných českých osobnostech byla celková úspěšnost správných odpovědí 57,7 %. Přitom bylo položeno 15 otázek na vědomosti o osobnostech. To znamená, že průměrně žáci zodpověděli správně osm a půl otázky z 15 možných.

5 Diskuze

V dotazníkovém šetření byl hlavní cíl stejný s hlavním cílem celé práce. Zjistit jaké znalosti mají žáci na konci povinné školní docházky o osobnostech Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského. Celkem byla získána data od 137 respondentů, kterými byli žáci devátých tříd ze ZŠ v okrese Prostějov.

Průměrný počet správných odpovědí na 15 vědomostních otázek o osobnostech bylo asi osm a půl otázky. Celková úspěšnost tedy byla neoslavných 57,7 %. Velký podíl na tomto výsledku může mít fakt, že osobnosti, kterých se práce týkala, se vyučují na ZŠ v sedmé třídě. Respondenti, kteří byli žáci devátých tříd, mohli informace, které se po nich v dotaznících požadovaly dávno zapomenout.

V otázce zaměřené na samotný názor studenta, jestli jsou zmíněné osobnosti významné pro dějiny Českého státu, byla odpověď v drtivé většině kladná. Pouze čtyři respondenti usoudili, že tyto osoby mezi významné osobnosti nepatří. Respondenti tedy vidí osobnosti Karla IV., Jana Amose Komenského a Přemysla Otakara II. jako významné osobnosti českých dějin.

Jedním z vedlejších cílů práce bylo zjistit, jaký vliv má známka z předmětu dějepis na žákovi znalosti. Jestli žáci s lepším prospěchem z tohoto předmětu budou mít i lepší znalosti. Skupina jedničkářů měla celkovou úspěšnost větší o 14 respektive 16 procent než ostatní skupiny, které obsahovaly respondenty s prospěchem chvalitebný a dobrý. Mohli bychom tedy prohlásit, že jedničkáři mají větší znalosti než žáci s horší známkou. Mezi skupinami s hodnocením chvalitebný a dobrý už takový rozdíl nepozorujeme. Skupina chvalitebných žáků byla o 2 % úspěšnější než skupina dobrých žáků.

Na každou osobnost byly položeny tři uzavřené otázky, kde bylo na výběr ze čtyř možností a dvě otevřené otázky. Nelze říct, že otevřené otázky byly pro žáky těžší než uzavřené. Objevily se otevřené otázky, ve kterých byly výsledky velmi dobré (např. otázka č. 10 – Jmenuj alespoň tři instituce nebo stavby, které Karel IV. založil nebo nechal postavit?). Naopak výsledky některých otevřených otázek byla pouze v jednotkách správných odpovědí (např. otázka č. 4 – Kdo byl hlavním soupeřem Přemysla Otakara II. o korunu římského krále?). Tato otázka dopadla vůbec nejhůř z celého šetření, kdy na ni správně dokázalo odpovědět pouze 7 respondentů ze

137. Možná zmíněná otázka zacházela až do příliš velkých podrobností, které si respondenti vůbec nepamatují.

Na závěr diskuze bych rád uvedl a pochválil jednoho respondenta, který zvládl celý dotazník bez chyby. Správně vyplnit celý dotazník se tedy povedlo pouze jednomu respondentovi ze 137.

Závěr

Bakalářská práce s názvem Znalosti žáků o významných českých osobnostech v 9. třídě ZŠ na Prostějovsku si dala za cíl zjistit vědomosti žáků v devátých třídách okrese Prostějov o osobnostech Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského.

V teoretické části práce byly zdůvodněny důvody, proč považovat dané osobnosti za významné. Jednak byly představeny výsledky veřejných výzkumů. V těchto průzkumech se umisťovaly hlavní postavy této práce vždy na předních příčkách. Zároveň byly stručně shrnuty životní příběhy všech tří postav s využitím odborné literatury, aby mohl čtenář sám usoudit, zda tyto postavy byly nebo nebyly významné. Dále byly osobnosti představeny z hlediska kurikulárních dokumentů. Uvedli jsme očekávané výstupy, které se k jednotlivým osobnostem vztahují. Na základě těchto výstupů byly odvozeny nejdůležitější znalosti, které by podle RVP ZV měl žák o osobnostech vědět a na tyto znalosti byl potom sestaven a zaměřen dotazník ve výzkumné šetření.

V praktické části byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu. Výzkumným nástrojem byl dotazník. Celkem bylo na výzkumné šetření použito 137 řádně vyplněných dotazníků. Výzkumné šetření proběhlo v devátých třídách na ZŠ v okrese Prostějov v březnu 2024. Celková úspěšnost vyplnění dotazníku byla 57,7 %. Toto číslo rozhodně není nijak oslňující a mohlo by být vylepšeno. Za hlavní důvod tohoto výsledku považuji to, že žáci si v deváté třídě nepamatují všechny potřebné informace k jednotlivým osobnostem, protože toto učivo probírali v sedmé třídě a postupně znalosti zapomněli. Jeden z vedlejších cílů práce byl analyzovat, zda mají lepší znalostmi o osobnostech žáci s lepším hodnocením v předmětu dějepis. Při výzkumném šetření dopadli nejlépe žáci s hodnocením výborný. Ti měli lepší úspěšnost odpovědí než žáci s horším hodnocením. Mezi žáky se stupněm známky chvalitebný a dobrý, už nebyl žádný velký rozdíl a jejich vědomosti byly zhruba na stejné úrovni.

Znalosti žáků v devátých třídách na ZŠ v okrese Prostějov o významných českých osobnostech konkrétně o Přemyslu Otakaru II., Karlu IV. a Janu Amosi Komenském nejsou nijak zářivá. Přitom samotných 97 % respondentů označilo, že osobnosti patří mezi nejvýznamnější osobnosti českých dějin. Možná i proto, že samotní žáci označují tyto osobnosti za velmi důležité, by stálo za to dát těmto osobám ve výuce dějepisu ještě větší prostor. Žáci by si podstatné informace o jejich životech a činech uložili hluboko do paměti. Nikdy by tak

nezapomněli na to, proč jsou stále tyto jména i po několika staletích připomínána a zároveň se o nich mluví jako o významných osobnostech.

Souhrn

Bakalářská práce se zabývala znalostmi žáků o významných českých osobnostech. Konkrétně byl hlavní cíl práce zjistit, jaké znalosti mají žáci 9. tříd ZŠ v okrese Prostějov o osobnostech Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského.

Teoretická část ukazuje, proč jsou zmíněné osobnosti významné pro historii Českého státu. V krátkosti představuje životní příběhy a činy hlavních postav této bakalářské práce. Dále jsou uvedeny očekávané výstupy k osobnostem, které má žák ovládat na konci povinné školní docházky.

V praktické části jsou vyhodnoceny výsledky dotazníkového šetření. Toto šetření proběhlo v březnu 2024 na základních školách v okrese Prostějov. Získané výsledky z tohoto šetření nebyly na moc vysoké úrovni. Žáci teda nemají moc dobré znalosti o osobnostech Přemysla Otakara II., Karla IV. a Jana Amose Komenského.

Summary

Bachelors work was focusing on knowledge of pupil about significant czech personalities. Especifically the main goal was to find out what knowledge have pupils in ninth class of elementary school in Prostejov region about Přemysl Otakar II., Charles IV. and Jan Amos Comenius.

Teoretical part shows why are this mentioned personalities important for Czech history. In short part introduces life stories and actions of the main characters of this bachelor work. The expected outputs to personalities are listed next. Pupils should know this outputs when they are finishing their compulsory school attendance.

In practical part are evaluated results of research investigation. This research took place in March of 2024 at elementary schools in Prostějov region. These results were not very good. Pupils does not have great knowledge about Přemysl Otakar II., Charles IV. a Jan Amos Comenius.

Seznam literatury

BENEŠ, Zdeněk: *Co je školní dějepis a co s ním? Dějiny ve škole a škola jako historická dílna*. In: Šustová, Magdaléna (ed.) *Dějiny ve škole – Škola v dějinách*. Praha 2010. s.13–24.

BETTS, R.: *The University of Prague:1348*. *The Slavonic and East European Review*, 27, 1948, č. 68, s. 57–66.

ČAPKOVÁ, Dagmar – KYRÁŠEK, Jiří – Šámal, Jindřich: *Jan Amos Komenský: život a dílo v dokumentech a výtvarném umění*. Praha 1963.

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny zemí koruny české I. od pravěku po období rekatolizace*. 10. vyd. Praha 2021.

ČORNEJ, Petr: *Osudy českých králů a královen od Přemyslovce Vratislava I. k Habsburkovi Karlu I*. Praha 2013.

DURDÍK, Tomáš: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha 2000.

CHRÁSKA, Miroslav: *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. 2. vyd. Praha 2016.

KAFKA, František: *Karel IV. historie života velkého vladaře*. Praha 2010.

KAFKA, František: *5.4.1355 Korunovace Karla IV. císařem Svaté říše římské*. Praha 2002.

KAREL IV.: Vita Caroli quarti = Vlastní život Karla IV. Brno 2016, autor studie: Borovský Tomáš.

KOFRÁNKOVÁ, Václava: *Zlatý král a chudý hrabě. Přemysl Otakar II. a Rudolf Habsburský v historické tradici*. Praha 2012.

KOŽÍK, František: *Světlo v temnotách: bolestný a hrdinský život Jana Amose Komenského*. 3. vyd. Praha 1970.

KUTHAN, Jiří: *Zakladatelské dílo krále Přemysla Otakara II. v Rakousku a ve Štýrsku*. Praha 1991.

KUTHAN, Jiří – ROYT, Jan: *Karel IV.: císař a český král – vizionář a zakladatel*. Praha 2017.

MOUČKOVÁ, Miroslava: *Za časů přemyslovských králů*, Praha 2011.

PÁNEK, Josef – TŮMA, Oldřich a kol.: *Dějiny českých zemí*. 2. vyd. Praha 2018.

RYOBERG, Andreas: *John Amos Comenius and the Modern Concept of Culture*. Archiv für Begriffsgeschichte: Jean Starobinski, 62,2020, č. 2, s. 111–132.

STOLÁROVÁ, Lenka – VLNAS, Vít: *Comenius: 1592-1670: doba mezi rozumem a šílenstvím, Jan Ámos Komenský a jeho svět*. Brno 2020.

VYKOUPIIL, Zdeněk a kol.: *Dějepis 7 středověk a počátek novověku*. 8. vyd. Brno 2021.

ŽEMLIČKA, Josef: *Přemysl otakar II. král na rozhraní věků*. Praha 2011.

ŽEMLIČKA, Josef: *Přemyslovci: jak žili vládli a umírali*. Praha 2005.

ŽŮREK, Václav: *Karel IV.: portrét středověkého vládce*. Praha 2018.

Internetové zdroje

Popis RVP In: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

Průzkum významné osobnosti, období a události české historie - říjen 2019 In: [Microsoft Word - ov191128 \(cas.cz\)](#)

Největší Čech In:

<https://web.archive.org/web/20090116032626/http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvet-sicech>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání In: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv>

Seznam zkratk

č. – číslo

např. – například

RVP – Rámcový vzdělávací program

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

tzv. – takzvaně

UK – Univerzita Karlova

ZŠ – základní škola

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – pohlaví respondentů

Tabulka č. 2 – věk respondentů

Tabulka č. 3 – nejčastější známky respondentů na vysvědčení z předmětu dějepis na ZŠ

Tabulka č. 4 – úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 1 na otázky č. 1 až č. 15

Tabulka č. 5 – celková úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 1 na otázky č. 1 až č. 15

Tabulka č. 6 – úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 2 na otázky č. 1 až č. 15

Tabulka č. 7 – celková úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 2 na otázky č. 1 až č. 15

Tabulka č. 8 – úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 3 na otázky č. 1 až č. 15

Tabulka č. 9 – celková úspěšnost odpovědí žáků s hodnocením 3 na otázky č. 1 až č. 15

Tabulka č. 10 – Celková úspěšnost odpovědí všech respondentů na otázku č. 1 až č. 15

Seznam grafů

Graf č. 1 – relativní četnost odpovědí otázka č. 1

Graf č. 2 – relativní četnost odpovědí otázka č. 2

Graf č. 3 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 3

Graf č. 4 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 4

Graf č. 5 – relativní četnost odpovědí otázka č. 5

Graf č. 6 – relativní četnost odpovědí otázka č. 6

Graf č. 7 – relativní četnost odpovědí otázka č. 7

Graf č. 8 – relativní četnost odpovědí otázka č. 8

Graf č. 9 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 9

Graf č. 10 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 10

Graf č. 11 – relativní četnost odpovědí otázka č. 11

Graf č. 12 – relativní četnost odpovědí otázka č. 12

Graf č. 13 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 13

Graf č. 14 – absolutní četnost odpovědí otázka č. 14

Graf č. 15 – relativní četnost odpovědí otázka č. 15

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník

Dotazník k bakalářské práci: Znalosti žáků o významných českých osobnostech v 9.třídě základní školy na Prostějovsku

Milí žáci,

jmenuji se Tomáš Kolečák a jsem studentem Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Tento dotazník je součástí méj bakalářské práce na téma: Znalosti žáků o významných českých osobnostech v 9. třídě ZŠ na Prostějovsku. Prosím Vás o vyplnění dotazníku. Tento dotazník je anonymní a odpovědi budou použity pouze pro účely bakalářské práce.

Dotazník obsahuje otevřené i uzavřené otázky. V uzavřených otázkách 1 až 15 je pouze jedna odpověď správná.

1. Ve kterém století žil Přemysl Otakar II.?
 12. století
 13. století
 14. století
 15. století
2. Z jakého rodu pocházel Přemysl Otakar II.?
 Přemyslovců
 Jagellonců
 Habsburků
 Lucemburků
3. Za vlády Přemysla Otakara II. došlo k rozšíření území směrem na jih. Území až k jakému moři Přemysl ovládl?
4. Kdo byl hlavním soupeřem Přemysla Otakara II. o korunu římského krále?
5. V jaké bitvě zemřel Přemysl Otakar II.?
 U Lipan
 Na Moravském poli
 U Kresčaku
 U Moháče
6. Ve kterém století žil Karel IV.?
 13. století
 14. století
 15. století
 16. století

7. Z jakého rodu pocházel Karel IV.?

- Přemyslovců
- Jagellonců
- Habsburků
- Lucemburků

8. Karel IV. byl vychováván na královském dvoře v jaké zemi?

- Polsko
- Itálie
- Francie
- Španělsko

9. Jakého nejvyššího panovnického titulu dosáhl Karel IV.?

10. Jmenuj alespoň tři instituce nebo stavby, které Karel IV. založil nebo nechal postavit:

11. V jakém století převážně žil Jan Amos Komenský?

- 14. století
- 15. století
- 16. století
- 17. století

12. Jan Amos Komenský byl členem jaké církve?

- pravoslavné
- katolické
- Jednoty bratrské
- islámské

13. Jmenuj alespoň jednu literární publikaci Jana Amose Komenského:

14. Jmenuj alespoň jednu myšlenku, kterou J.A. Komenský zastával k oblasti vzdělávání:

15. Jan Amos Komenský opustil Moravu v době jakého konfliktu?

- třicetileté války
- sedmileté války
- stoleté války
- sedmidenní války

16. Náleží výše zmíněné osobnosti v předchozích otázkách k nejvýznamnějším osobnostem českých dějin?

- ANO
- NE

17. Moje nejčastější známka na vysvědčení z dějepisu na ZŠ byla?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

18. věk:

19. Pohlaví:

- chlapec
- dívka

